

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

VÝUKA PRVOPOČÁTEČNÍHO PSANÍ V SOUČASNÉ ŠKOLE

Teaching of elementary writing in current education

Diplomová práce

Autor: Terezie Slaná

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ivana Šimková

Datum odevzdání: 24. 4. 2012

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce, paní PhDr. Ivaně Šimkové, která mi poskytla cenné rady a připomínky ke zpracování práce. Dále děkuji své rodině, mamince, která vždy stojí za mnou a díky její péči a starostlivosti jsem měla možnost jít vždy za svým cílem. Děkuji babičkám za jejich podporu a výborné buchty, které mi vždy zvedly náladu. Také děkuji tatínkovi a dědečkovi za všeobecnou podporu, jak finanční, tak názorovou. V neposlední řadě děkuji mé lásce, Honzíkovi, který vždy stojí při mně a je mi velkou oporou a inspirací.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma Výuka prvopočátečního psaní v současné škole, jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 24. 4. 2012

.....
Podpis

Anotace

Práce pojednává o metodách počátečního psaní na základních školách. Teoretická část se zabývá současnými metodami psaní, navazujícími na historický přehled metod a vývoj písma. Dále metody psaní srovnává a popisuje nově vzniklé písmo Comenia Script.

Ve výzkumné části diplomová práce analyzuje dotazníkové šetření a seznamuje tak s názory oslovených respondentů na písmo Comenia Script. Praktická část obsahuje ukázky psaní vybraných žáků pomocí současných metod výuky psaní. Dále zahrnuje ukázky psaní písma Comenia Script a seznamuje s vybraným prostředím, ve kterém se nové písmo vyučuje.

Annotation

This Master thesis concerns with the primary writing methods and their teaching on primary schools. The theory part deals with contemporary system of writing in background of historical overview and development of script. Moreover, the current writing methods are compared and the newly established Comenia Script is described.

In the research part of the thesis author analyzes the survey and presents the views of respondents on Comenia Script font. It also contains examples of handwriting of selected pupils who were prepared using established methods of education as well as examples of Comenia script itself and environment in which the new system of writing is tutored.

Obsah

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1. STRUČNÁ HISTORIE PÍSMO	8
1.1 Počátek písma	8
1.2 Vývoj psací latinky	11
2. HISTORICKÉ METODY VÝUKY PSANÍ	15
3. METODY PSANÍ V SOUČASNÉ ŠKOLE	19
3.1 Klasická metoda	19
3.2 Alternativní metoda	26
3.3 Srovnání klasické a alternativní metody	31
3.4 Nové školní písmo Comenia Script	33
4. HYGIENICKÉ A PRACOVNÍ NÁVYKY PŘI PSANÍ	41
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	46
5. CHARAKTERISTIKA VYŠETŘOVANÉHO SOUBORU	47
6. CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÝCH METOD	48
7. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	49
III. PRAKTICKÁ ČÁST	59
8. UKÁZKY KLASICKÉ A ALTERNATIVNÍ METODY PSANÍ	60
9. UKÁZKY PÍSMO COMENIA SCRIPT	66
10. VÝUKA PÍSMO COMENIA SCRIPT	71
ZÁVĚR	76
LITERATURA	78
SEZNAM PŘÍLOH	81

ÚVOD

Téma diplomové práce Výuka prvopočátečního psaní v současné škole jsem si zvolila z důvodu, který je v posledních dvou letech často diskutován – jakým způsobem a v druhé řadě, jakým písmem je dobré, aby se dnešní děti učily psát?

Z hlediska nejednotnosti metod výuky psaní v dnešních školách se stále setkáváme s rozdílnými názory na výuku psaní. Učitelé mají k dispozici dvě metody psaní – klasickou a alternativní. Známe ovšem patřičné rozdíly mezi těmito metodami, jejich vzájemnou souvislost a především metodiku, díky které se dítě bezpečně a spolehlivě naučí psát?

Comenia Script je nové písmo, jež se stále více dostává do podvědomí každého z nás – učitelů, odborníků, rodičů, dětí, a dalších. Podívejme se tedy na jeho vznik, vzhled a jeho současné ověřování na vybraných základních školách.

Cílem této diplomové práce je se seznámit s teorií a metodikou současných metod psaní, které navazují na historické metody psaní a stručný vývoj písma. Dále jejich vzájemným srovnáním nastínit možnosti pro kvalitní výuku počátečního psaní. Pro praktické doložení rozdílů mezi jednotlivými metodami počátečního psaní jsou vyobrazeny, v praktické části práce, ukázky psaní vybraných žáků pomocí klasické a alternativní metody. Praktické ukázky psaní zahrnují také písmo Comenia Script a jeho začlenění do současné výuky psaní.

Diplomová práce se skládá ze tří částí: teoretické, výzkumné a praktické. V teoretické části se zabývá již výše uvedenou problematikou. Ve výzkumné části zjišťuje názory učitelů a rodičů na nové písmo Comenia Script a vzájemně srovnává jejich postřehy a dodatky k dané problematice. Praktická část vyobrazuje ukázky psaní vybraných žáků dle stanovených metod a také ukázky psaní písma Comenia Script.

V závěru práce je analyzováno současné pojetí prvopočátečního psaní a naznačeny výhody a nevýhody nového písma Comenia Script a jeho celkovou využitelnost v praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

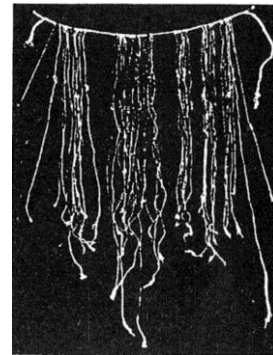
1. STRUČNÁ HISTORIE PÍSMÁ

1.1 Počátek písma

Počátek písma je zaznamenáván v době mladšího paleolitu, 15. – 10. tisíciletí př. n. l. Pravěcí lidé užívali k označení svého dobytka značky, které vypalovali zvířeti do srsti (např. kruh, kalich, srdce aj.). Další vývojovou fází písma byly vrubové hůlky, které sloužily jako evidence zapůjčených věcí, pro zpravodajské účely či měly funkce kalendáře. Zprávy si také lidé předávali pomocí uzlového písma. Toto písmo používali Inkové a Číňané, kteří na šňůry z rákosu a třtiny vázali uzly. Ještě v dnešní době se s nimi můžeme setkat u některých národů Latinské Ameriky a Afriky.

Arabové	•	♀	†	∪	
Laponci	△	♁	✱	♁	
Čeremizové	♁	♁	♁	♁	
Kaduveio	△	♁	♁	♁	♁

Vlastnické značky



Uzlové písmo

(Čapka, Santlerová, 1998)

Piktografie čili také obrázkové písmo mělo v době před 4. tis. př. n. l. dokonalejší formu, znázorňující konkrétní předmět, který vyjadřoval nějaké slovo nebo i celou větu. Zároveň bylo srozumitelné pro všechny, bez ohledu na to, jakým jazykem hovoří. S obrázkovým písmem souvisí jeskynní kresby, pomocí nichž pravěký člověk zobrazoval své zážitky. (Čapka, Santlerová, 1998: 24 – 28)

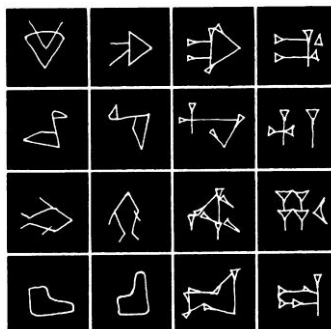
	vojín		flétna
	tlouci		střevíc
	oko		chléb
	žirafa		pluh
	roh		luk
	chrobák		jiti
	květina		kráčetí



Piktogramy

(Fabiánková, Havel, Novotná, 1999)

Klínové písmo čili také písmo Sumerů má svůj původ v piktogramech. Obrázkové písmo začalo získávat fonetickou hodnotu, což znamená, že jednotlivé znaky označovaly slabiky a samohlásky sumerského jazyka. (Čapka, Santlerová, 1998: 30)



Klínové písmo

(Kéki, 1984)

Egyptské písmo čili tzv. hieroglyfy vznikly kolem roku 3000 př. n. l. v Egyptě. Od klínového písma se liší větší propracovaností, kresebností a celkově vytvářejí umělecký dojem. Mezi znaky najdeme podobizny hlav, ptáků, různých zvířat, rostlin a květin.



Hieroglyfy

(Čapka, Santlerová, 1998)

Čínské písmo vzniklo kolem roku 2000 př. n. l. a je to jediné nejstarší písmo, které si dochovalo téměř nezměněnou podobu a píše se jím i v dnešní Číně. Jedinou změnou jsou pomůcky, jimiž se píše. Dříve se užíval štětec a čínský inkoust, dnešní Číňané používají plnicí pera, kuličkové tužky a tiskací stroje. Piktogram, jako společný prvek všech vznikajících písem, je zachován i v dnešních čínských znacích. (Jean, 1994)

天 天 天 天 天 天 天 天
 水 水 水 水 水 水 水 水
 雷 雷 雷 雷 雷 雷 雷 雷
 澤 澤 澤 澤 澤 澤 澤 澤

Vývoj čínského písma

の よう な し く み や 条 約 を い か
 ば、 風 俗 や 習 慣、 宗 教 や 政 治
 も、 み な 同 じ 人 間 と し て 尊 敬

Japonské písma

(Čapka, Santlerová, 1998)

Japonské písma bylo původně převzato od Číňanů. Čítalo zhruba 25 tisíc čínských znaků. Začátkem dvacátého století se omezil počet znaků na jeden znak pro každou slabiku.

Nejstarší **indické písma** pochází z doby 2500 let př. n. l. Staroindické písma patří ke složitým, protože dříve mělo více jak 200 svých abeced. Indických písem je nespočet, poněvadž v Indii je kolem 700 jazyků a celkově jím na Zemi píše 20% lidí.

S **hebrejským písmem** je spjat národ Židů, k němuž se váže mnoho legend a historie, která je popsána v bibli. Starý zákon je napsán hebrejským písmem a dodnes je čten v synagogách. Postupem času se vyvíjelo více typů tohoto písma: kvadrátní hebrejské písma (písmeno vyplňuje čtverec) a rabínské písma. (Čapka, Santlerová, 1998: 41 - 44)

Indické písma

(Kéki, 1984)

Hebrejské kvadrátní písma

(Čapka, Santlerová, 1998)

1.2 Vývoj psací latinky

Latinské písmo neboli latinka je písmo starých Římanů. Prošlo dlouhým vývojem, než se dostalo do podoby, kterou užíváme dnes. Ve středověku byla latina považována za mezinárodní řeč, kterou se mluvilo ve všech evropských národech. Latinským jazykem se hovořilo při diplomatických stycích, ve vědecké sféře a také se jím učilo ve školách. V dnešní době označujeme latinu jako „mrtvý“ jazyk, jímž se nemluví, přesto se bez něho neobejdeme a stále se užívá v oborech jako je biologie, medicína a další. (Čapka, Santlerová, 1998: 46)

Podle Čapky a Santlerové rozdělujeme vývoj latinského písma do těchto etap (ibid.):

- 1) Období starověké a přechodné (do 8. stol. n. l.)
- 2) Období raně středověké (9. – 12. stol.)
- 3) Vrcholně středověké – gotické období (13. – 14. stol.)
- 4) Novověké období (od 15. stol.)

Období starověké a přechodné

Historie latinky je úzce spojena se založením a vývojem Říma, který vznikl roku 753 př. n. l., jak uvádí ve své knize Muzika (2005). Dále uvádí, že nejsou jednotné domněnky o vzniku latinského písma a lze tedy předpokládat, že písmem se Římané inspirovali od Etrusků nebo od Řeků. Kéki (1984) píše o Římanech, kteří převzali řecké zvyky a řeckou kulturu. Oba autoři se shodují na variantě, že Římané se naučili písmu od Etrusků a od Řeků převzali chybějící písmena (B, D, O, Q, X).

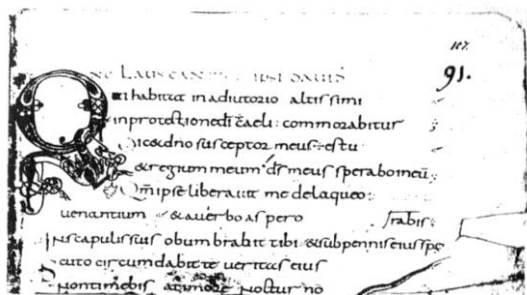
V období starověkém se zaznamenává nejzřetelnější vývoj písma v jeho velikosti. Jak uvádí Kéki (1984), setkáváme se v tomto období s tzv. **majuskulním písmem** (velká písmena), které se řadí do systému dvou linek a s tzv. **minuskulním písmem**, které se vyvinulo až ke konci 8. století n. l. a řadí se do systému čtyř linek (malá písmena).

Období raně středověké

Toto období se vyznačuje ustálením písma do určitých tvarů, které vyžadují estetičnost, úhlednost a hlavně se lpí na čitelnosti písma. Díky těmto zásadám vzniká minuskulní písmo – tzv. **karolínská minuskule**. Písmo se užívalo jako nástroj pro psaní knih – knižní písmo a listinné (diplomatické) písmo, jež bylo zdobnější, a postupně se začalo používat ve vysoce postavených místech, jako byly císařské a papežské kanceláře. (Čapka, Santlerová, 1998: 70 - 74)

aaa	k	u
b	l	v
cct	m	x x

Karolínská minuskule



Knižní karolínská minuskule

(Čapka, Santlerová, 1998)

Dalším písmem, které se vyvíjelo na našem území, byla **hlaholice** a **cyrilice**. Autory těchto písem byli věrozvěstové Konstantin a Metoděj, kteří kolem roku 863 n. l. byli povoláni na Velkou Moravu, aby šířili náboženské texty. Zásadní rozdíl mezi karolínskou minuskulí a hlaholicí s cyrilicí byl ve spojování písmen, jejichž litery se psaly samostatně vedle sebe. (Kéki, 1984: 117 - 119)

+	Ɑ	Ɱ	Ɐ	Ɒ	ⱱ	Ⱳ	ⱳ	ⱴ	Ⱶ	ⱶ	ⱷ	ⱸ	ⱹ	ⱺ	ⱻ	ⱼ
a-az	b-buky	v-vědi	g-glagol	d-dobro	e-jejez	ž-živě	dz-dobro	z-zemlja	i-ile	j	j(g,d)-derv	k-ko				
Ɀ	Ȿ	ⱽ	ⱼ	ⱱ	Ⱳ	ⱳ	ⱴ	Ⱶ	ⱶ	ⱷ	ⱸ	ⱹ	ⱺ	ⱻ	ⱼ	ⱽ
l-ľudje	m-muplie	n-naš	o-on	p-pokoj	r-rci	s-stovo	s-sveto	u-uk	f-fert	ch-čěr	o-oc	f-peľlia				
Ɀ	Ȿ	ⱽ	ⱼ	ⱱ	Ⱳ	ⱳ	ⱴ	Ⱶ	ⱶ	ⱷ	ⱸ	ⱹ	ⱺ	ⱻ	ⱼ	ⱽ
e-ai	ž-živ	ž-živ	y-vizica	je-jejez	y-jejez	je-měkké	ja-č-je	ju	g-ga	je-je	g-ga	je-je	g-ga	je-je	g-ga	je-je

Hlaholice

А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З	И	К
a-az	b-buky	v-vědi	g-glagol	d-dobro	e-jejez	ž-živě	dz-dobro	z-zemlja	i-ile
Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф
l-ľudje	m-muplie	n-naš	o-on	p-pokoj	s-stovo	r-rci	s-sveto	u-uk	f-fert
Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ь	Ю	Ѧ	ѧ	Ѩ
c-ci	č-čiv	š-šiv	š-šiv	je-jejez	y-jejez	je-měkké	ja-č-je	ju	g-ga

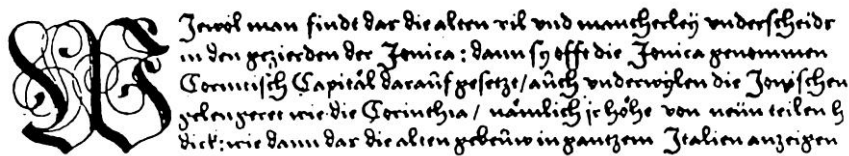
Cyrilice

(Čapka, Santlerová, 1998)

Vrcholně středověké – gotické období

Hlavním rysem této doby je gotika, která nejen ovlivňuje výtvarné umění a architekturu, ale také písmo. Jak uvádí Čapka, Santlerová (1998) a Kéki (1984), vzniká nové písmo – **gotické**, které se stává nejužívanějším písmem své doby v rozmezí 13. – 14. století. **Gotické písmo** se vyznačuje lomenými oblouky, tahy plnými, stínovými a vlasovými, zdobené patkami. Častějším používáním písma vzniká písmo **kurzivní**, kde jsou písmena plynule spojována a jsou zde odstraněny patky a doprovodné čárky.

Díky vynálezu knihtisku vzrůstal zájem o knihu a tím se také hodně rozšiřovalo používání nového písma. Dokladem o hojnosti užívání gotického písma jsou psané i tištěné písemné památky od 15. století. Česká literatura používala písmo gotického typu až do 19. století.



Gotická kurzíva

(Čapka, Santlerová, 1998)

Novověké období

Od 15. století se v českých zemích objevuje písmo **humanistické**, které za pomoci humanistů usilovalo o znovuvzkříšení antické kultury (opisování děl antických klasiků). Toto písmo se stalo předchůdcem pro moderní typ latinky.

Knihtisk je vynález, který ovlivnil dobu 15. století a také další vývoj písma. Díky němu se od 16. století prosazoval v Německu nový typ písma – **švabach** a **fraktura**. Švabach se rychle rozšířil díky zájmu o tisk, protože se lehce přizpůsobil tiskařskému stroji a byl dobře čitelný i v kurzivní verzi. Byl užíván až do 19. století a fraktura dokonce až do počátku 20. století. (Čapka, Santlerová, 1998: 85 – 89)

Se zavedením povinné školní docházky na našem území od roku 1774 bylo nutné mít ve školách vlastní učebnice, které se objednávaly ve Vídni (byly upraveny pro české účely). Učebnice kladly hlavní důraz na německá písmena. Od roku 1870 se začalo v českých školách psát latinkou (jde o typ okrouhlého písma), která již převládala na většině území Evropy. (Kéki, 1984: 137 – 140)

2. HISTORICKÉ METODY VÝUKY PSANÍ

Mezi základní znalosti člověka se řadí tyto tři dovednosti – čtení, psaní, počítání. Z minulosti se dochovaly prameny o školách a také o metodách, které se v té době používaly pro výuku psaní. Z historického hlediska nebylo vždy žádoucí, aby se všichni lidé naučili číst, psát a počítat. Zavedením povinné školní docházky se výuka psaní hojně rozšířila.

Historickými metodami nácviku psaní se zabývá autor Václav Penc (1961: 64 - 68) v publikaci Metodika psaní, Hynek Kohoutek (1968: 30 - 48) v publikaci Pohled do historie vyučování čtení, psaní a počítání v počátečním stadiu a kolektiv autorů Fabiánková, Havel, Novotná (1999: 22 - 24) v publikaci Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy.

Metoda kopírovací

Je to mechanická metoda, kterou se vyučovalo již v sumerských, řeckých a římských školách. Žáci dostali tabulky s vyrytými písmeny dané abecedy. K zapamatování a uchopení písmen používali rydla, kterými objížděli po vyrytých písmenech tak dlouho, až si zapamatovali jejich tvary. Pak je psali samostatně do vosku. Nakonec psali barvou na dřevěné tabulky a přitom se nestarali ani o směr a sklon písma.

V 17. století dostávali žáci tabulky s předepsaným řádkem abecedy. Vylepšené tabulky tzv. „škartky“ měly více než dva řádky. Žáci psali mechanicky, samostatně a bez pokynu vyučujícího. Učitel se staral pouze o kvalitu pracovních pomůcek – vyměňoval škartky, ořezával brky a hodnotil, jestli je písmo dobře nebo špatně napsané.

Metoda kopírovací se udržela v různých variantách na našich školách až do 20. století.

Metoda pauzovací

Řadí se též do mechanické metody a začala se používat v roce 1937. Žáci obdrželi od učitele silně tištěný vzor jako podložku pod průsvitný papír. Vzor obtáhli perem, potom posunuli papír a psali další tvar. Aby měli žáci dostatečně procvičený tvar písmen, obtahovali již napsané tvary tužkou. Autoři této metody - Uhlík, Černý, Salzman - věřili, že pokud budou žáci dostatečně procvičovat dané tvary obtahováním, bude jejich písemný projev dokonalý.

Metoda syntetická

Tato metoda odpovídá svojí strukturou stejnojmenné metodě syntetické pro výuku prvopočátečního čtení. Jejím autorem je J. J. Pestalozzi (1746 – 1827) a začala se hojně používat od roku 1820.

Nejprve jsou nacvičovány části jednotlivých písmen, z částí vytvoří žáci písmeno, z písmen slabiku, až se dojde k synteticky složitějšímu celku. Základ této syntetické metody vysvětluje Vincent Blahouš ve své knize Methodika krasopisu (1891).

Na začátku probíhala kresebná příprava žáků. Žáci kreslili kamínkem na břidlicovou tabulku a poté se přistoupilo k nacvičení prvků písmen. V dalším období následovalo psaní do složité liniatury. Tvary písmen byly velmi složité, neboť písmena měla ozdobné kaligrafické tvary.

Každá oblast našich zemí měla jinou abecedu. Česká škola byla pod vlivem kurentu. V roce 1876 byla sestavena komise, která přijala písmo učitele Tusta z Prahy jako závazné a z něho byla vytvořena abeceda. Každý stupeň školy měl své vzory, postupně těžší a náročnější. Velikost písma byla určována složitou liniaturou. Tvary písmen se zdobily kaligrafickými příkrasami. Mezi pomůcky pro psaní patřila ostrá pera (husí, labutí, havraní), kterými se docílilo v písmu tahů vlasových a stínových (slabé a silnější). Do roku 1885 měly sešity vytištěny šikmé polohové čáry, později byla čára jen na jedné straně a označovala sklon písma. Sklon se nedařil sjednotit a každý autor uplatňoval v učebnicích různý sklon, o který se pak také vedl boj. (Kohoutek, 1968)

Metoda taktovací

Vznikla ve Francii a jejím autorem je Andoyer. Postupně se rozšířila po celém Rakousku-Uhersku až do našich zemí.

Žáci psali jednotlivé tahy, smyčky, prvky písmen, písmena, slabiky a věty společně podle diktátu. Příznivci této metody pochvalovali zejména tyto oblasti výuky:

- vyučování krasopisu se stalo hromadným, ne individuálním,
- všichni žáci konají v danou dobu stejnou práci,
- vyučování je zajímavé, vládne pořádek a dobrá kázeň,
- líní žáci jsou popoháněni, příliš rychlí jsou diktováním zdržováni.

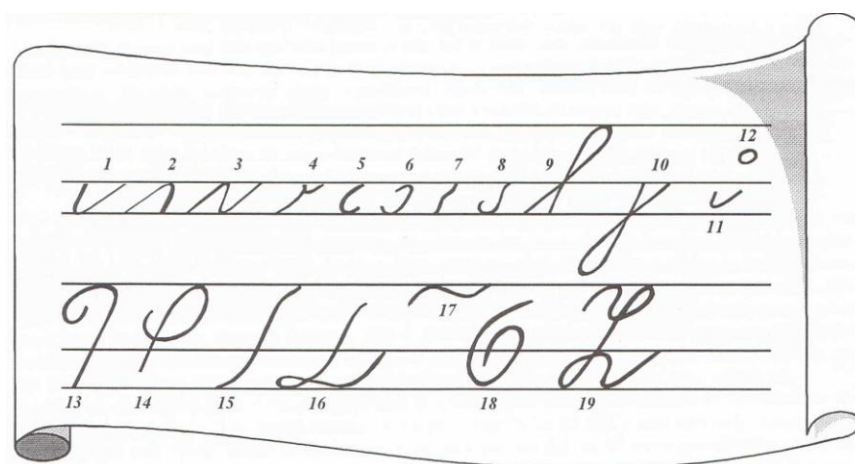
Při této metodě bylo určeno učitelem vše na povel. Vše, včetně výcviku s perem, namáčení do inkoustu i obracení listů v sešitě. Učitelé také dbali na hygienická pravidla

a ve svých povelích užívali ustálená spojení, např. „správně sednout, vzorně položit sešit, jednotně psát“.

Metoda fyziologická (americká)

Byla nejvíce rozšířena v Americe, proto se nazývá americká, a jejím objevitelem je Angličan Jakub Carstairs. Z Anglie putovala do Německa, Francie a do českých škol.

Metoda nemá složitou liniaturu, soustřeďuje se na výcvik svalů, které jsou při psaní v činnosti (paže, ruka, prsty) a výcvik očí. Autor popisuje pomůcky, kterými pomáhal cvičit dané svaly. Byly to pásky (ligatury), smyčky ze šňůry na předloktí, které byly zavěšeny na stropě (talantograf). Žáci se učí psát devatenáct psacích prvků písma tak, aby si je zapamatovali podle čísla a naopak. (Fabiánková, Havel, Novotná, 1999)



Fyziologická metoda

(Fabiánková, Havel, Novotná, 1999)

Metoda psychologicko – fyziologická

Roku 1902 byla vytvořena nová školská předloha písma vycházející z metody analyticko-syntetické. Návčik jednotlivých tvarů písmen se podřizoval přesnému dodržování tvarů a jejich zdočnosti. Nehledělo se na praktické užití písma, které si žádalo rychlost, zřetelnost a úhlednost. Před první světovou válkou a v letech po ní zesílily ohlasy, které požadovaly reformu vyučování psaní a snažily se o propagaci výuky individuálního rukopisu. V roce 1915 osnovy diktovaly žákovi, aby psal zřetelně a přiměřeně rychle spolu se cvičením ruky a psaní podle vzoru učitele.

Od roku 1932 platí předloha písma založená na metodě psychologicko-fyziologické. V prvopočátečním psaní se klade důraz na psaní zřetelné, hbité, úhledné a hlavně praktické pro život. Reforma dále prosadila odstranění složité liniatury a ponechání jedné linky, zavedení nových a stejných sešitů pro všechny školy, kuličkovým perem se nahradilo ostré pero a tím také zcela vymizely vlasové a stínové tahy. Dále se zakázaly břídicové tabulky a psací latinka se odvozovala od tiskací. Na území Československa bylo jednotné normalizované písmo – latinka, která se vyznačovala jednoduchostí, čitelností a vazebností.

Metoda globální

Metoda globální vychází ze psaní celých slov a vět. Respektuje tak stejné zásady a principy jako globální metoda ve čtení. Učitel se žáky nepochvíčuje prvky písmen ani izolovaná písmena, ale předepisuje a žák napodobuje psaná slova do nelinkovaného sešitu. Aby žáci zachytili velikost písmen, píšou se slova s písmeny různé výšky, která se tvarově podobají. Velmi důležitá byla motivace pro vlastní práci žáků. V prvním ročníku se práce rozdělila na pololetí – 1. pololetí pouze čtení tiskací latinky, 2. pololetí psaní celých slov a kratších vět.

Významným propagátorem této metody byl Václav Příhoda.

Metoda analyticko – syntetická

Vychází z metody psychologicko-fyziologické a je označována též jako hlásková či zvuková. V době přípravy na psaní se zařazují činnosti rozvíjející jemnou motoriku dětí – vytrhávání z papíru, navlékání korálků, modelování, vystřihování a další. Následují kresebné přípravné cviky – směrové přímkové, oválné prvky a prvky písmen. V dalším postupu se píšou slabiky (např. zvuky zvířat – mé, mů, bé, haf), slova jednoslabičná, později dvou a více slabičná. Při této metodě se dbá na hygienické návyky, a tak je velmi důležitý vzor učitele.

Metodou analyticko-syntetickou se zabývá Hynek Kohoutek ve své práci Celostní psaní na stupni elementárním. Autor motivuje přípravu na psaní různými říkankami, básničkami a tím ji zaměřuje na určité kresebné prvky – užití tzv. jednotažek, tj. obrázků kreslených jedním tahem. Nejprve upřednostňuje čtení psaného textu a potom samotné psaní. Dbá přitom na individuální přístup ke každému žákovi, na připravenost technickou a psychologickou. (Kohoutek, 1968: 43 - 44)

3. METODY PSANÍ V SOUČASNÉ ŠKOLE

V současné době využívají učitelé na prvním stupni základní školy dvě metody ve psaní: klasická (analyticko-syntetická) a alternativní. Tyto metody navazují na, již výše zmíněné, historické metody ve psaní.

Diplomová práce se zaměřuje na zjišťování, v čem jsou rozdílné, co je spojuje a jakým způsobem z nich vyčlenit to, co je pro žáky na prvním stupni základní školy opravdu důležité.

3.1 Klasická metoda

Klasická, stávající nebo také analyticko-syntetická metoda ve psaní zůstává ve své základní podobě stejná. Podstatná charakteristika této metody je:

- zásady postupného zvyšování náročnosti, zásady názornosti,
- využití analyticko-syntetických činností,
- souběžný výcvik čtení a psaní.

(Šimková, 2012: 57)

Popisem jednotlivých etap výuky prvopočátečního psaní klasickou metodou se zabývá ve své publikaci Fabiánková, Havel, Novotná (1999) a dále nácvik psaní uvádí Hřebejková J. a kol. (1987) v publikaci Metodická příručka k vyučování českému jazyku a literatuře v 1. ročníku základní školy.

První ročník základní školy se z hlediska nácviku psaní rozděluje na tři po sobě jdoucí etapy: přípravné cviky (předslabikářové období), vlastní nácvik písma (slabikářové období) a zdokonalování rukopisu (poslabikářové období).

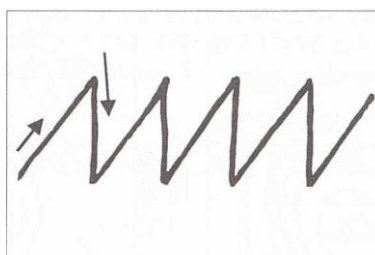
Přípravné cviky (předslabikářové období)

Přípravné cviky se obecně zasluhují o rozvoj jemné a hrubé motoriky u dětí. Tyto cviky probíhají současně s přípravou na čtení – cvičí se sluchová analýza a syntéza, začleňují se nové pojmy jako je věta, slabika, hláska a žáci se učí poznávat některá písmena. Samozřejmou a základní znalostí je také dodržování hygienických návyků.

Jemná a hrubá motorika se procvičuje manipulačními činnostmi jako např. navlékání korálků, modelování, malování, zavazování tkaniček, vytrhávání papíru, krčení a natahování prstů, kývání a kroužení rukou apod. Dalším důležitým hlediskem je, aby si žák zvykl pracovat na určitém místě a dokázal se koncentrovat na danou činnost.

Přípravné nebo také kresebné a uvolňovací cviky jsou hlavní činností tohoto období. Jejich cílem je připravit ruku na psaní volným, svižným a plynulým pohybem. V tomto případě nejde o dokonalé napodobení vyobrazených tvarů. Žáci používají k nácvičku měkký psací materiál, dále větší formát papíru a po většinu času u určených cviků stojí a nemají podepřenou ruku. Důležitou součástí cvičení je dobrá motivace od učitele a časté opakování v několika intervalech. (Fabiánková, Havel, Novotná, 1999: 49)

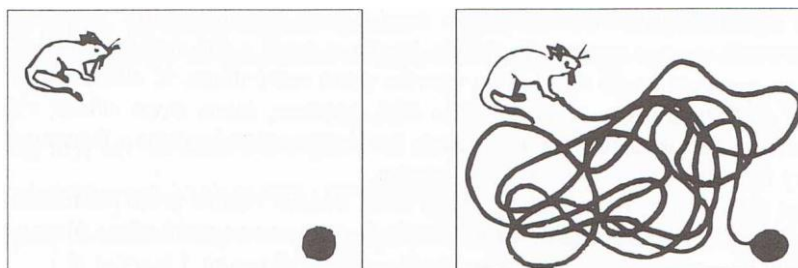
Před samotným nácvičkem kresebných cviků se zařazuje tzv. I. prognostický test „Pilka“, kterým se zjišťuje grafická připravenost žáků. Dítě dostane za úkol nakreslit zuby pily. Základem úkolu jsou lomené čáry složené ze šikmých a svislých tahů. Po nácvičku souboru deseti kresebných cviků se opět zopakuje další, teď již II. prognostický test „Pilka“ (Blatný, Fabiánková, 1981), kde se ověřuje účinnost nacvičených uvolňovacích cviků.



Pilka

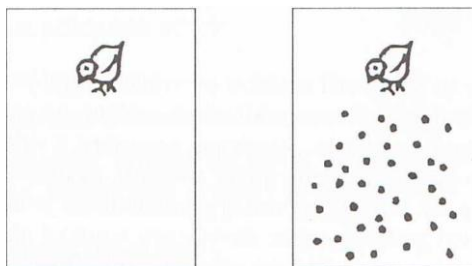
Soubor deseti kresebných a uvolňovacích cviků podle Fabiánkové, Havla, Novotné (1999):

1. První kresebný cvik žáci píšou ve stoje za uvolnění ramenního kloubu. Cvik je motivován pobíháním zvířátka (např. myšky) hledajícího úkryt.

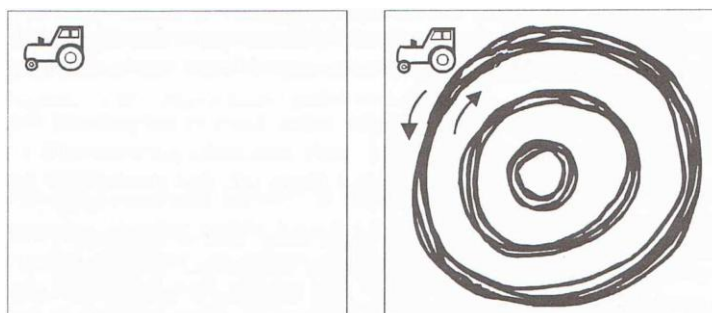


(Fabiánková, Havel, Novotná, 1999)

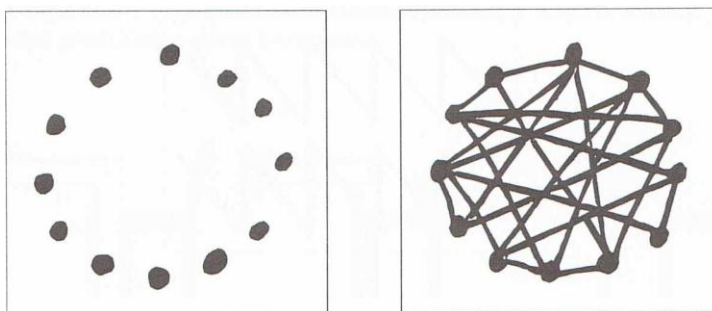
2. Druhý kresebný cvik napomáhá k uvolnění zápěstí. Provádí se pohyb zápěstí nahoru a dolů, přičemž se má vyplnit malý formát papíru tečkami. Cvik je motivován pomocí kuřátka (ptáčka), které zobe zrní.



3. Třetím kresebným cvikem si děti osvojují psaní soustředných kruhů. Jde o nepřerušovaný krouživý pohyb několikrát za sebou, vždy však bez obtahování předešlé grafické stopy. Jde o uvolněný pohyb ruky ve stoje. Žáci jsou motivováni pomocí otáčejícího se kola traktoru.

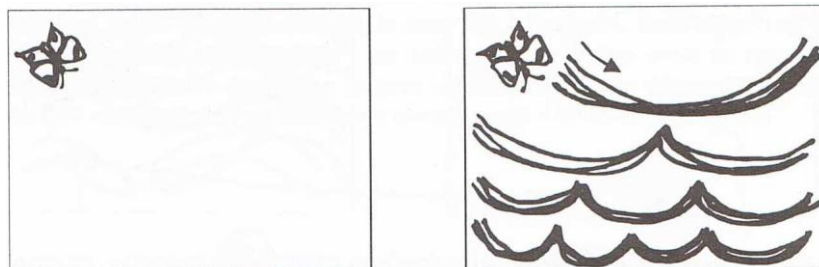


4. Čtvrtým kresebným cvikem je psaní přímých čar od pevného bodu k pevnému bodu. Tento cvik se také provádí ve stoje. Žáci při něm nesmějí pohybovat papírem a jsou motivováni hrou na škatule.



(Fabiánková, Havel, Novotná, 1999)

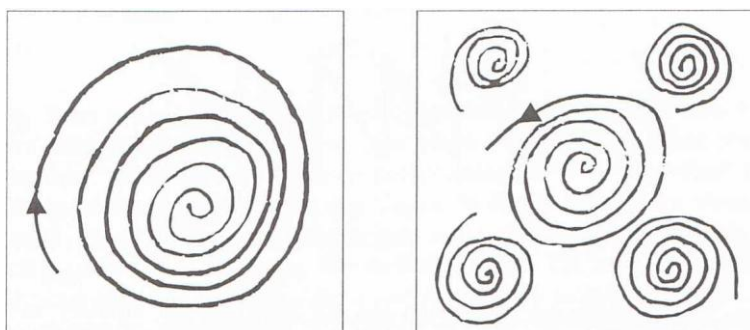
5. Pátým kresebným cvikem je dolní oblouk. Procvičuje se ve stoje a jde o rytmický pohyb zleva doprava několikrát po sobě. Motivací je zde houpavý pohyb motýla.



6. Šestý kresebný cvik je nacvičován stejným způsobem jako předchozí. Zde se jedná o horní oblouk. Nejdříve se píše velký oblouk, pak menší oblouky spojené ostrými obraty. Cvik je motivován žabími skoky.

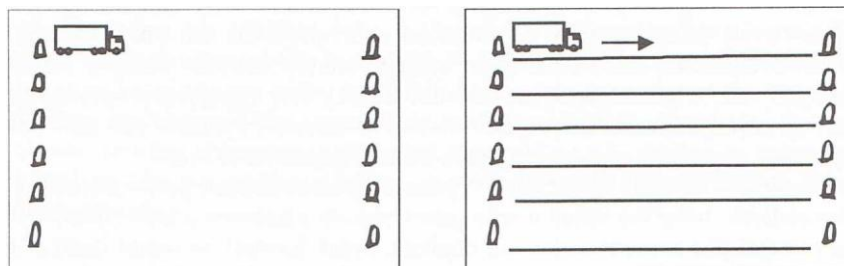


7. Sedmý kresebný cvik je pravotočivá a levotočivá závitnice. Nacvičují se zde její různé velikosti a postupné zvětšování. Čáry se nesmí prolínat. Motivací je motání klubíčka.

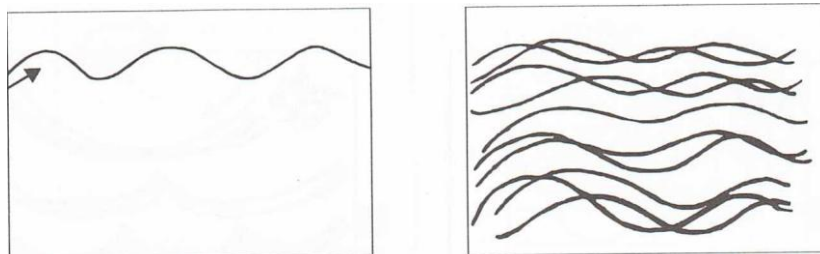


(Fabiánková, Havel, Novotná, 1999)

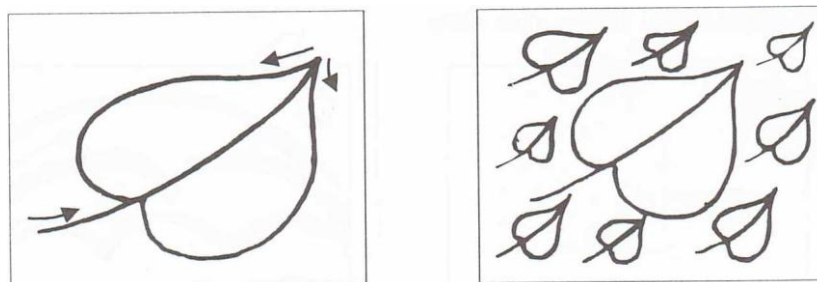
8. Osmý kresebný cvik se provádí vsedě. Jde o nácvik přímé vodorovné čáry pomocí správného držení psacího náčiní. Dítě vede čáru od bodu k bodu, přičemž stále musí vidět bod, ke kterému směřuje. Motivací je zde jízda nákladního auta od patníku k patníku.



9. Devátým cvikem žáci procvičují lehký posun ruky zleva doprava. Cvik je tedy volně psaná vlnovka a je motivován vlnkami na rybníce.



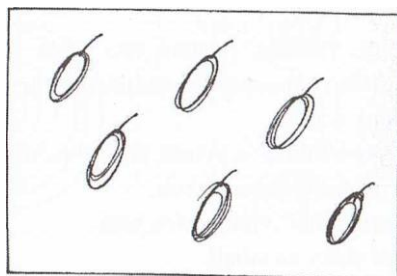
10. Posledním kresebným cvikem je psaní obtížného tvaru v různých velikostech – srdcovky. Důležitý tah je na pravé straně listu. Žáci jsou motivováni pomocí kresby lipových listů.



(Fabiánková, Havel, Novotná, 1999)

Šimková (2012: 45) vnáší ve své publikaci důležitý poznatek ohledně psaní tzv. srdcovky, „lipového lístku“: „*Psaní srdcovky, která se později využívá pro nácvik písmene s, považujeme dnes za již překonaný způsob nácviku. Žáci se při psaní dopouštějí závažných chyb a nedostatků vyplývajících z nácviku a zapamatování srdcovky.*“

Šimková (2012) proto doporučuje jako desátý kresebný cvik tzv. ovál, při jehož psaní dochází k uvolnění zápěstí a k návyku na správné držení psacího náčiní. Je to také příprava na psaní „kapičky“, která se využívá při psaní písmene „a“.



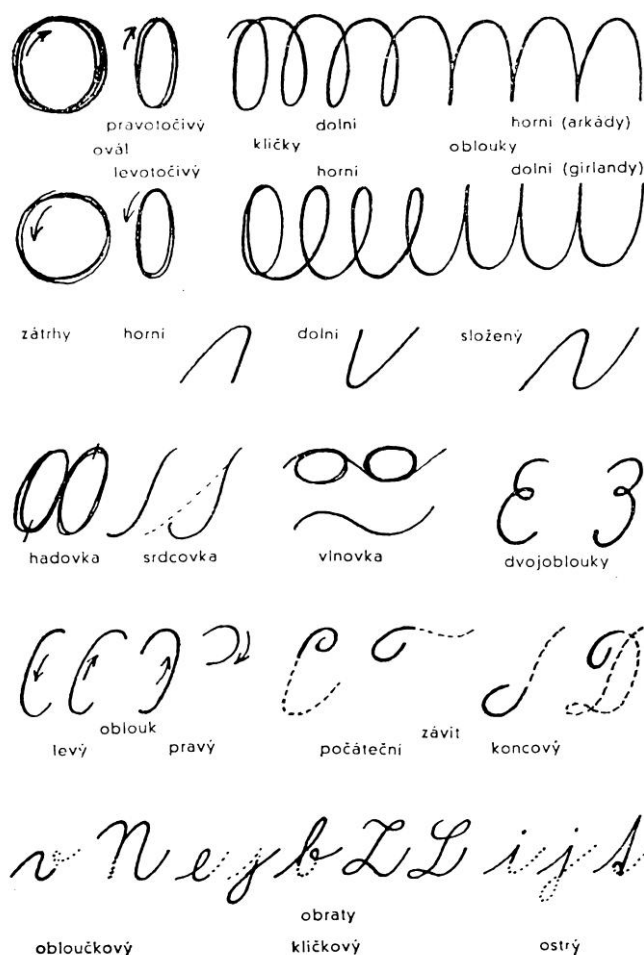
Ovál

(Šimková, 2012)

Vlastní nácvik písma (slabikářové období)

Vlastní nácvik písma nastává přibližně na přelomu prvního a druhého čtvrtletí. Výuka začíná psaním prvků písmen v liniatuře do sešitu. Nabývá se jím tak schopnosti napodobit co nejpřesněji tvar a velikost, udržení sklonu, rytmického psaní a orientace v liniatuře. Postupuje se od jednoduchého ke složitějšímu a od většího k menšímu prvku. Prvky písmen začínají žáci psát měkkou tužkou č. 1 nebo 2 a podle výsledků cvičení dostávají ke psaní pero. Důležitou zásadou pro psaní perem je, že by se jím nikdy nemělo psát nové písmeno. (Hřebejková J. a kol., 1987: 22)

Penc (1961) uvádí tyto tvarové prvky písmen a číslic:



Samotné psaní písmen vychází z poznání písmen tiskacích. Učitel tak jejich vzájemným srovnáním vyvozuje před zraky žáků psací písmena. Po seznámení s daným tvarem následuje vlastní nácvik žáků – žáci zkoušejí tvar písmene napodobit na boční část tabule, na velké formáty papíru připevněné na stěnách třídy, dále obtahují natištěná písmena na začátku řádky v písance. Pro lepší zapamatování si písmene je vhodné spojovat psaní s vyslovenou hláskou. Tímto způsobem se žáci učí psát všechna malá a velká písmena abecedy, kromě písmen q, w, x. Výuka psaní probíhá současně s výukou čtení a neměla by se opozdit o více než dva týdny. S již naučenými písmeny se procvičuje sluchová analýza a syntéza, spojují se nejen sluchově, ale i písemně, písmena do slabik a slov. (Hřebejková J. a kol., 1987: 22; Fabiánková, Havel, Novotná, 1999: 50)

Při nácviku je třeba dodržovat určité formy práce. Zejména je to opisování textu (text je napsán psacím písmem), dále přepisování textu z tiskacího písma. Obě formy práce jsou

v písankách dostatečně zastoupeny. Další důležitou součástí procvičování je diktát a autodiktát, kterým je žák nucen si představit tvar písmene, a tak analyzovat slyšené slovo ještě dříve, než jej napíše. Také k tomuto procvičování jsou vyhrazené prostory v písankách. Učitel dohlíží, aby žáci psali plynule a jednotazně, v souladu se vzorem písma a dodržovali hygienické návyky. Pokud má dítě problémy s udržení správných poměrů v písmu je možné použít pomocné linky pro střední, horní a dolní délku písmen. Střední výška písmen je 6 mm. (Fabiánková, Havel, Novotná, 1999: 50)

Zdokonalování rukopisu (poslabikářové období)

Období zdokonalování začíná ve chvíli, kdy jsou žáci seznámeni již se všemi písmeny. V této době si začínají upevňovat své znalosti a vědomosti, zlepšují svůj rukopis a celkovou úhlednost písma. Kromě kvalitativních znaků písma, se sledují také kvantitativní znaky. Rychlost psaní na konci prvního ročníku je asi 10 písmen za minutu. Učitel by měl přistupovat k žákovi vždy individuálně a nezapomenout na dobrou motivaci a dostatečné chválení výkonů. Na tuto etapu výuky psaní volně navazují vyučovací hodiny ve vyšších ročnících. (ibid.)

3.2 Alternativní metoda

Alternativní metodu psaní vytvořila na základě J. P. Galperina a jeho „teorie formování rozumových operací“ doc. PhDr. Jana Šemberová, CSc. Poprvé se o změně koncepcí výuky prvopočátečního psaní zmiňuje v časopise Komenský v roce 1984: „*Systém vyučování počátečnímu psaní v 1. ročníku je propracován podstatně méně, metodické a didaktické základy se opírají někde jen o empirické zkušenosti učitelů s výukou psaní na 1. stupni základní školy.*“ (Šemberová, 1984: 40)

Galperinova teorie vychází z experimentálního ověřování psacích dovedností u úspěšných, průměrných a méně úspěšných žáků. Nejslabší žáci často dostávají více domácích úkolů, protože se jim nedaří, a tím často vyvolávají pokles motivace a jsou vystaveni napětí mezi učiteli a rodiči. Na základě důkladné analýzy procesu učení a mentální vyspělosti šestiletých dětí, jenž vstupují do školy, se posoudily metodické postupy a prostředky k ideálnímu rozvoji dovedností psaní.

Základní znaky písma mají respektovat jednoduché tvary, které se lehce spojují bez nefunkčních detailů. „*Rukopisné písmo se musí nejen snadno psát, ale musí být především dobře čitelné.*“ (Šemberová, 1984: 41) Autorka dále zhodnocuje stávající metodu

ve psaní, při které žák dostane předlohu písmene a musí tento tvar napodobit za pomoci jen jedné základní linky. Při této činnosti žák vykazuje mnoho úsilí a času na prostorovou orientaci v sešitě. Vypracování zadaného úkolu mu tak trvá dlouho a dopouští se řady chyb.

Šemberová (1984) navrhuje k nácviку psaní metodický postup, jehož základem jsou orientační opěrné body na pomocné liniatuře. Důležitý moment je počáteční psaní, kdy žák dostává od učitele úplný přehled podmínek k orientaci v zadaném úkolu. V průběhu přípravného období, než píše první písmeno, se žáci učí odhadovat velikost písma a poznávat systém opěrných bodů pomocí zábavné hry. Tento proces děti motivuje a odstraňuje případné chyby.

Na začátku činnosti je žákovi předkládáno vzorové písmeno, s vyznačenými orientačními body, umístěné do liniatury. Učitel vysvětlí a rozebere psací pohyb, určí význam opěrných bodů. Doba nezbytná k naučení se dané činnosti je v první fázi delší, ale pak se rychle zkracuje. V dalších etapách výuky se již opěrné body a liniatura nevyužívá a žákova schopnost vede k upevnění dovednosti psaní. (ibid.)

Aplikace pomocných linek pomáhá k rozvoji psaní, sebekontroly činnosti a srovnání předlohy s vlastním výkonem. Pomocné linky se zavádí, podle Šemberové (1984), pouze v počáteční etapě psaní, od listopadu do konce února, tedy jen u prvních osmi písmen u úspěšných žáků. U průměrných a slabších pisařů se nechávají linky u patnácti písmen. U nejslabších pisařů se postupuje individuálně a ponechává se pomocná liniatura pro písmena střední výšky. Obecně autorka konstatuje, že v pozdější fázi nácviку psaní by mohly pomocné linky žáka zdržovat a omezovat v rozvoji dovednosti. Učitel sám musí rozhodnout, podle individuálních možností každého dítěte, kdy pomocnou liniaturu již nepotřebuje. Od druhého pololetí také opěrné body již ztrácejí svůj význam, protože už žák má zcela osvojenou činnost a dokáže počítat orientační body očima. (Šemberová, 1984, 1990)

Celý proces utváření dovednosti ve psaní je závislý na kvalitě učebního procesu učitele. Ten by měl ke každému žákovi přistupovat individuálně a usměrňovat jeho činnost v práci.

Psaní je proces aktivní a vyžaduje určité přístupy a směry činností. Záleží tedy, jakým způsobem si žák tyto dovednosti osvojuje. Náhodné učení „pokusem a omylem“ je neproduktivní a vede k psychické demotivaci. (Šemberová, 1984: 42 - 43)

Metodický postup pro alternativní metodu ve výuce počátečního psaní

Alternativní metoda zařazuje přípravné a kresebné cviky pro uvolnění rukou a paží. Na začátku se zařazují uvolňovací cviky, které jsou v různých pracovních sešitech jinak

motivované, ale vždy správně metodicky propracované. Důraz se klade na svižný a uvolněný pohyb ruky po papíře. Cílem těchto cviků je propojení zraku a mozkového centra se svalovými skupinami paže, zápěstí a prstů.

Úkolem je tedy uvolnění ruky, zdokonalování smyslových počitků (zrakového a pohybového), rozvoj představivosti, pozornosti, postřehu, orientace v prostoru a vytváření hygienických a pracovních návyků. Již od počátku tohoto psaní je důležitá motivace dětí a utváření radostného prostředí.

Cílem učitele je naučit žáka vnímat své tělo za účelem uvolnění všech výše zmíněných svalových partií. Procvičuje se zároveň správný úchop psacího náčiní a dává se větší prostor pro procvičení jednotlivých cviků, které se ne vždy podaří napsat úspěšně. Také je třeba si uvědomit, že psaní souvisí s myšlenkovou aktivitou – představivostí, pamětí, vnímáním atd.

Inovativní metoda užívá následující metodický postup, se kterým se pracuje v obměnách a v zábavných formách - tak aby se nestal stereotypním (Šimková, 2012: 93 - 96):

1. První fází je zaměření na kvalitní nácvik psacích prvků písmen. Předepsané vzory mají svůj tvar, velikost, sklon a je potřeba je co nejpřesněji napodobit. Psaní prvků je namáhavá a zdlouhavá práce, při které je třeba nešetřit povzbuzením a pochvalou. Prvky (části) písmen ovlivňují pak následující psaní.

Během prvních měsíců školní docházky je nutné věnovat psacím prvkům dostatečný čas pro nácvik. Využívat pomocné linky čili psaní do úplně liniatury. Žák se soustředí na tvar prvku a později dodržuje jejich stejnou velikost.

2. Dalším krokem je seznámení se s orientačními body, podle kterých se budou začínající čtenáři řídit. Je nutné vysvětlení od učitele, k čemu orientační body budou sloužit a jak vypadají. Jsou to křížky, které označují místo, kde se písmeno setkává s linkami. (Příloha 1)

3. Pomocí říkanek, které usnadňují nácvik jednotlivých prvků, se odstraňuje strach a úzkost ze psaní.

4. Následujícím krokem je nácvik psacího písmene. Psací písmeno je vyvozováno z písmene tiskacího vzájemným srovnáním. Vždy je nutné písmeno předepsat na tabuli ve zvětšeném tvaru a zasadit do pomocné liniatury.

Dále dětem učitel napsané písmeno „rozloží“ barevnými křídami na již známé psací prvky, které na daném písmenu zvýrazní. Písmeno pečlivě uloží do liniatury a za pomoci „kolíčků“ označí místa, kde se setkává s linkami.

5. Po analýze přistupuje učitel se žáky k jeho nácviku. Nejdříve žáci „píší“ ve vzduchu jednotlivé prvky písmen, potom celé písmeno, které vidí napsané na tabuli. Nácvik učitel doprovází hlasitým komentářem a jeho samotnou ukázkou. Pro utváření jasných představ o tvaru písmene lze využít i modelování písmen z drátků, provázků, papíru apod. Nácvik představ o písmenu doprovází také obtahování zvětšeného předpisu na řádku.

6. Další fází je cvičné psaní žáků na tabuli. Tvary píší nejprve mokrou houbičkou, namočeným štětcem a až později křídou. Nejvhodnější tabulí pro nácvik je tabule listová s úplnou liniaturou – základní linky mohou být vyznačeny barevným voskovým pastelem a pomocné linky tužkou. Úprava tabule není časově náročná a takto vyznačené linky vydrží několik týdnů.

Žáci zvládnou chyby rozpoznat a opravit je, přičemž správně napsaná písmena dostávají „medaili“. Slovně hodnotí napsaná písmena a dovedou říci, zda se jim „líbí“, kde udělali chybu a jak ji napravit.

Je třeba si uvědomit, že pomocné linky mají skutečně jen pomocnou funkci. Někteří učitelé se domnívají, že pomocné linky v písankách vždy vyřeší problém počátečního psaní, a tak žáci, pod jejich vedením, píší do volného prostoru mezi linkami metodou „pokus a omyl“. Pomocná liniatura se tedy může stát „brzdícím elementem“ v rozvoji psaní a neplnit svůj účel. V další fázi odstranění linek se jistě objeví problémy s výškou písmene. (Šemberová, 1990; Šimková, 2012)

7. Následuje krok – psaní do sešitu. Doba psaní se pohybuje v časovém rozmezí 8 – 10 minut. Orientační body si žáci značí pouze u velkého otištěného vzoru v písance, případně u předtištěného písmene na začátku řádky. Vzor několikrát obtáhnou rukou nad písmenem a poté píší do liniatury. Nejprve napíší dvě až tři písmena, učitel zkontroluje a žáci dokončí řádek. Ze začátku se mohou vyskytovat chyby spojené s nestálou motorikou dítěte, které samo dokáže poznat. Při nácviku nechat žáky psát tři až čtyři řádky. Psaní probíhá v době, kdy se žák zcela koncentruje, při ranních vyučovacích hodinách.

8. Postupně si žáci osvojují činnosti a dovedou si vybavit orientační body, aniž potřebují pomocnou liniaturu a podrobný výklad. Opakováním nácvičku písmen se jejich tvary zdokonalují a psaní se tak stává úhledné a správné. Žáci zvládají hodnocení svého napsaného písmena i písmena psaného na tabuli. Vidí chyby a dokáží je opravit. (Šimková, 2012: 96)

Šimková (2012: 97) ve své publikaci uvádí přehledné a stručné body týkající se metodického postupu při psaní pomocí alternativní metody:

- vždy před psaním uvolnit ruku přípravnými cviky s motivací;
- tiskací písmeno porovnat s písmenem psacím;
- napsat zvětšený tvar písmene na tabuli, uložit do liniatury, označit orientační body;
- vysvětlit žákům, z jakých prvků se písmeno skládá, jak se prvky spojují, kde se protínají a dotýkají – srovnat se známými předměty a spojit v rytmu říkanky;
- zvýraznit prvky barevnými křídami;
- uložit písmeno na magnetické tabuli do úplné liniatury;
- ukázat žákům psaní písmene rukou „ve vzduchu“ a nad písmenem (pro obě ruce zvlášť);
- žáci sami píšou písmeno rukou „ve vzduchu“ a nad písmenem;
- písmeno vytvarovat z drátků, papírů, vlny; vymodelovat z modelíny;
- cvičit psaní na tabuli do liniatury – namočenou houbičkou, mokrým štětce, křídou;
- napsaná písmena žáci hodnotí, hledají chyby a jednoduše slovně vyjadřují svá hodnocení;
- dobře napsané písmeno odměnit (udělit „medaili“, hvězdičku, podtrhnout, zatleskat);
- obtahovat předpis zvětšeného písmene v sešitě (nad písmenem 3 - 5x) s rytmickým popisem tahu a označením orientačních bodů;
- psát do sešitu (maximálně 3 – 4 řádky za hodinu);
- po napsání řádku žáci sami hodnotí správně napsané písmeno (zakroužkují, podtrhnou) a nepovedené písmeno mohou lehce tužkou škrtnout.

3.3 Srovnání klasické a alternativní metody

Každá metoda ve psaní má své postupy a svoji metodiku. Jediným společným a důležitým cílem je naučit dítě psát. Následující kapitola se bude zabývat vzájemným srovnáním klasické a alternativní metody psaní v současné škole.

V počáteční fázi, tj. v přípravném období, se obě metody shodují. Obě se zajímají o uvolňovací a kresebné cviky pro žáky. Vzájemně dbají na jejich procvičování a díky nim sledují vývoj představivosti, cvičení ruky, uvolnění svalů a zlepšení koordinace u dětí.

Rozhodující postavení a hlavní rozdíl v daných metodách je již ve fázi cvičení psacích prvků písmen. V klasické metodě se žáci učí prvky psát nápodobou nebo také tzv. „pokusem a omylem“, kdy prvky jsou zasazeny do neúplné liniatury. S tímto faktem se lze setkat v každé písance. Naopak alternativní metoda využívá plně pomocnou liniaturu spolu s orientačními body. Pokud žák nemá dán orientační základ, jeho úkol je velmi namáhavý a trvá mu delší dobu. Hlavním ukazatelem jsou časté chyby a také samotná nechuť k práci. Po zavedení orientačního základu má dítě větší motivaci z hlediska přesně stanoveného postupu v práci, ví, jak se má „orientovat“, a tudíž se dostavují jeho kvalitní výsledky v zadaném úkolu. Šimková (2012) uvádí, že za takovýchto podmínek dítě potřebuje k osvojení písmene v průměru pouze 14 opakování s postupným snižováním.

Samotný orientační základ pro nácvik psaní však nestačí. Důležitá úloha spočívá na učiteli. Učitel předkládá žákovi písmeno, vyvozuje jeho psací podobu, analyzuje jednoduché názvosloví a ukazuje jeho psací vzor.

U stávající výuky počátečního psaní dochází k častým problémům, které vznikají špatným odhadem učitele, kdy žák ještě potřebuje a kdy nepotřebuje pomocné linky. Často se pomocné linky stávají „brzdícím elementem“ ve psaní a žák se učí neustále psát do pomocné liniatury. Při jejich odstranění dochází k tomu, že písmo žáka nezachovává svoji výšku a není tak správně napsané, natož úhledné. Linky mají sloužit k počátečnímu srovnání napsaného písma se vzorem a také k vlastnímu posouzení, jestli je výkon dítěte kvalitní či nikoli.

Psaní by tedy nemělo být jen mechanickou činností, ale uvědomělým procesem. Učení je aktivní proces a je dobré jej produktivní a uvědomělou cestou prohlubovat. Učitel by měl spolu se žáky stanovit učební cíle, dosahovat jich a samozřejmě jim vytvářet příznivé podmínky.

S procesem učení souvisí i samotné hodnocení výsledků. Pomocí diagnostického postupu „klíče“ (Šemberová, 1989; Šimková, 2012) jsou hodnoceny výsledky žákova psaní. Výsledky jsou často nesrovnatelné s výslednou známkou, a proto je nutné, aby si učitel všiml

zpětné vazby, kterou sám podává žákovi. K žákovi se musí dostávat informace o jeho snažení a výkonech a také o korekci, kterou mu učitel provede. Vše musí být objektivně posouzené a zdůvodněné.

Alternativní metoda poukazuje na to, aby učitel kontroloval správnost psaní ihned po napsání dvou až tří písmen. Zároveň nutí žáky k vlastnímu hodnocení své práce a celkovému prohlubování myšlení. Důležité je případné chyby ihned napravit a zjistit jejich příčinu. Slabším žákům je třeba věnovat více času a včas, bez zbytečného zanedbání.

Cílem výuky prvopočátečního psaní je naučit se správnému, čitelnému a hbitému psaní. Vždy je třeba pěstovat kladný vztah k této činnosti, motivaci a vlastní zodpovědnost za výsledek práce. Učitel by si měl všimnout toho, zda se všechny dovednosti a návyky u žáka rozvíjí vyrovnaně a v souladu s jeho schopnostmi. Hlavním předpokladem pro schopnost vést a učit počáteční psaní je vlastní připravenost učitele, zvládnutí metodických postupů a hledání individuálních a inovativních potřeb pro každého žáka. Učitel by měl být především trpělivý ke svým žákům, tvořivý z hlediska vlastního přístupu k práci a dokázat rozdávat povzbuzení. (Šupšáková, 1991; Fabiánková, Havel, Novotná, 1999; Šimková, 2012)

Důležité složky pro výuku počátečního psaní v současné škole podle srovnání v publikacích od autorů Šupšáková (1991), Fabiánková, Havel, Novotná (1999) a Šimková (2012):

- kontrola psacího náčiní,
- dodržování pracovních a hygienických návyků,
- uvolnění horních končetin za pomoci cvičení,
- motivace k nácvičku psaní,
- kontrola vlastní činnosti žáků,
- individuální přístup k žákům,
- objektivní hodnocení každého žáka,
- učitelova precizní ukázka požadovaného vzoru písma a analytický výklad,
- uvědomělé psaní žáků,
- opakování nacvičených písmen,
- vytvoření vhodných podmínek pro psaní,
- zařazení výuky psaní do ranních hodin.

3.4 Nové školní písmo Comenia Script

Autorem nového školského písma je Radana Lencová, která jej vytvořila na základě svého doktorského studia na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze v letech 2002 – 2005. Zabývala se tématem s názvem „*Kaligrafie dnes – rukopisné písmo*“. Autorka je členkou týmu vědecko-výzkumného typografického projektu „Comenia – České školní písmo“ (Radana Lencová, Tomáš Brousil, František Štorm), který vytvořil použitelnou sadu fontů pro úpravce učebnic a pro výuku psaní. Tento český systém získal Zlatou medaili a Cenu poroty v soutěži evropského designu ED AWARDS 2009. Dalším úspěchem týmu bylo získání prestižního ocenění „Nejkrásnější česká kniha 2008“ za první místo v kategorii učebnice a didaktické pomůcky, kde byl představen „Balíček Comenia Script“ – ucelený systém nového školského písma, praktický manuál pro výuku a výběr didaktických pomůcek.

Comenia Script¹ je praktické psací písmo pro děti, které je jednoduché, moderní a současné. Má sloužit jako základní psací tvar, který bude obohacen o individuální tendence každého písaře, který si písmo přizpůsobí – v abecedě je několik tvarových variant a záleží jen na písáři, kterou variantu si vybere.

Pokusné ověřování psacího písma Comenia Script

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) vyhlásilo s účinností od 1. září 2010 pokusné ověřování psacího písma Comenia Script, podle § 171 odst. 1 školského zákona č. 561/2004 Sb.

Základní struktura a cíle uvedené ve vyhlášce:

- Obsahem pokusného ověřování je v praxi ověřit možnost využití písma Comenia Script typu Universal pro výuku psaní v prvním ročníku základní školy. Tito žáci budou sledováni z hlediska psaní i ve druhém ročníku základní školy.
- Cílem pokusného ověřování je:
 - zjistit, zda rozvoj písmařské dovednosti prostřednictvím písma Comenia Script je pro žáky vhodnější,
 - připravit závěry, které umožní rozhodnout o využití písma Comenia Script pro školní výuku,
 - případně upravit a dopracovat metodiku psaní písmen Comenia Script,
 - získat podklady jako základ pro další bádání ve sledované oblasti.

¹ http://lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo

Pokusné ověřování probíhá od 1. září 2010 na vybraných 33 školách a bude ukončeno 30. června 2012. Toto ověřování je zároveň v kompetenci Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a řídí se pomocí předem stanoveného harmonogramu. V každé z vybraných škol se pokusného ověřování zúčastňuje pouze jedna třída, která je sledována po dobu dvou školních let. Další podmínkou pro zařazení žáků do pokusného ověřování byl písemný souhlas jejich zákonných zástupců.

Proč nové písmo Comenia Script?

Důvodem, proč autorka vytvořila nové školní písmo, bylo zjištění z jejich vlastních výzkumů:

- dnešní děti a dospělí používají zjednodušené formy psaní a komunikace,
- žáci základních škol brzy opouštějí klasické psací písmo a nahrazují jej jednodušší formou – nakloněné nespojené písmo, kde se rozlišuje malá a velká abeceda,
- mnoho dospělých i dětí nepoužívá malou abecedu a nahrazují ji velkými tiskacími písmeny.

*Pod našima okny teče vodička,
napoj mě, má milá, mého koníčka.*

(Lencová, 2008)

Nové školní písmo Comenia Script bylo tedy navrženo pro potřeby současného písaře s výhledem psaní v budoucnosti. Dnešní doba technologií je doba pokroku a modernizace, jak z hlediska běžného života a životních potřeb, tak z hlediska vývoje výuky ve školství. O modernizaci školství se zmínil Bořivoj Brdička z Pedagogické fakulty Karlovy univerzity v Praze v pořadu Milénium (viz ČT24 13. 9. 2011) a zároveň uvedl: „*Psát rukou se pravděpodobně učit děti nebudou, i když to ještě nějaký čas potrvá. Odborníci budou doporučovat, aby se tato činnost ze škol nevytratila, protože psaní rozvíjí jemnou a hrubou motoriku dítěte.*“

Většina lidí dnes dává přednost psaní na počítači a ve svém rukopisném projevu se vyjadřuje málo a s častým uchýlováním se k vlastnímu zjednodušování písma.

Dle autorčina názoru je dobré se naučit jedno písmo v dětství, a to pak používat i v dospělosti. Je tak ideální psát jednoduchým, praktickým a hlavně čitelným písmem již od začátku.

Tvarové základy písma

Comenia Script tvarově vychází z renesanční italiky – přímo z tvarů římské kapitály. Vzhledem však připomíná tiskovou kurzivu (nakloněné tiskací písmo). V dané době byly znaky a tvary písma jednoduché a nejméně kaligraficky zdobné.

Di date dico che mal conoscete
fur lo pre suo da quel popolo ingrato
che solo a iusti mata di salute
fussio pur lui cata fortuna nato
p la spro esilio suo cola mirate
dare del modo ispiu felice stato

Renesanční latinka

Pro velkou abecedu je zvolena římská kapitála. Tímto spojením malé a velké abecedy vzniká úplný a ideální celek.

LAVDIO·DRVSI·F
IBVNIC·POTEST
ITIVST·F·STEL·BAR
IBVNVS·MILITVM

Římská kapitála

(Lencová, 2008)

Velká abeceda

Je jednoduchá a nebrání rychlému psaní. Nejsou zde zbytečné okrasy a zbytečné horizontální vlnovky, které brání rychlému psaní. Velká písmena fungují samostatně a není třeba na ně přímo navazovat písmeny malé abecedy. Většina horizontálních tahů začíná jemnými přetahy vlevo (B, D, E, F, P, R). Při rychlejším psaní se mohou ještě více zvýraznit, a písmo tak dostane osobitější ráz. (Příloha 2)

Malá abeceda

Není to přímo renesanční kopie, ale inspirace základní stavbou malé abecedy „kancelaresky“, pro niž jsou charakteristické dřívky (serify) bez smyček a přiřazování písmen místo spojování. Základní kresba malé abecedy je pojatá v co nejotevřenější formě; je snáz čitelná a zároveň „připravena“ na individuální šířku u každého dětského písáře. Šířka malých písmen je doporučená a optimální. V abecedě je několik písmen, která mají dvě tvarové varianty. Žáci si tak mohou vyzkoušet obě varianty a rozhodnout se pro tu, která jim lépe vyhovuje, nebo používat obě. (Příloha 3)

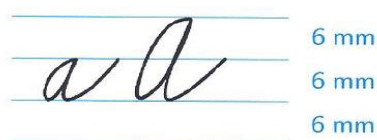
Číslice

Pro číslice autorka vytvořila formu, co nejčitelnější, úhlednou, elegantní, praktickou a zároveň takovou, aby zabránila záměnám číslic mezi sebou. Dvě číslice (3 a 4) mají dvě tvarové varianty. (Příloha 3)

Velikost a liniatura

Základní velikost abecedy pro nacvičování je uzpůsobena dětské ruce, věku kolem šesti let. Na doporučení autorky není dobré měnit po celou dobu nacvičování základní velikost písma a liniaturu.

Pro písmo je nejdůležitější střední výška písmen (velikost malého „a“), z původních 6 mm se zvětšuje na 8 mm. U horní a spodní linie zůstává stejná výška 5 mm. Základní linka je vyznačena silnou černou čarou, která je pro dítě základní a je důležité, aby si ji uvědomovalo. Doprovodné (pomocné) linky jsou značeny přerušovanou čarou. Podle autorky je nejlepší psát do bílých sešitů a liniaturu mít vytištěnou na vsunuté papírové podložce.



Současný psací vzor



Comenia Script

(Lencová, 2008)

Serify

Po všechny generace, včetně naší, bylo zvykem psát horní a dolní klíčky. Ty jsou však, podle autorky, nepraktické. Vznikly za dob baroka z kaligraficky zdobených horních přetahů. V té době platil názor, že klíčky umožňují rychlejší psaní. Není tomu tak vždy. Při rychlejším psaní klíčky u všech písmen často splývají a písmena nejsou dobře čitelná. Aby byla daná písmena vizuálně výraznější a čitelnější, používají se tzv. serify, které označují začátek tahu. Všechny serify se píše zleva doprava. Nemusí být velké, ale hlavní je moment uvědomění si nasazení na začátku tahu. U dolních dotahů zachovávají serify svůj přirozený směr. U velké abecedy nejsou serify potřeba, ale výjimku tvoří písmeno velké „I“, kterému pomáhají k dobrému rozlišení.



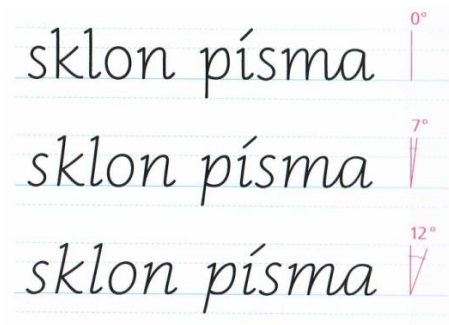
(Lencová, 2008)

Napojování a rytmus

Základem napojování je jeho přirozenost. Vzniká pouze tam, kde je potřeba. Vznikají tzv. ligatury, se kterými se pracovalo již ve středověkém písmařství. Ligatury jsou pouze praktickým a estetickým doporučením, které zrychluje psaní. Důležité je naučit se správně psát, aby písmo bylo čitelné a tvarově dobře zvládnuté (mělo svou proporci). V případě malé a velké abecedy platí, že se spolu nespojují. (Příloha 4)

Sklon

Sklon písma je jedním z individuálních znaků osobnosti (každé dítě je tvůrčí osobou), a proto by neměl být nekompromisně stanoven konkrétním stupněm. Z čistě praktických důvodů je doporučován sklon mírně doprava – 7° od kolmé osy. Je možný také větší sklon, např. 12° od kolmé osy.



(Lencová, 2008)

Bezserifová forma

Je vypracovaná pro speciální účely. Vzhled připomíná tiskací abecedu. Postrádá serify a veškeré spojovací tahy, a tím také ztrácí možnost ligaturních napojení. Využití této formy písma Comenia Script je vhodné pro děti se specifickými poruchami učení – např. dysgrafií, pro které by byla serifová verze obtížná. Autorka uvádí další možnosti uplatnění bezserifové formy – nadpisy kapitol v sešitech, popisky k obrázkům, nápisy na nástěnky či jako speciální technické písmo v matematice a geometrii.

Kaligrafická forma

Základní forma písma se dá rozvíjet dál, do kaligrafické podoby. K tomuto typu písma je vhodné použít jiný psací nástroj (např. měkké ostré pero). Malá abeceda stačí v jejím základním tvaru, ale o něco výraznější je velká kaligrafická abeceda. Ta se hodí pro nadpisy, jména, názvy, adresy, ale vždy jako iniciála. (Příloha 5)

Výhody písma podle autorky Radany Lencové (2008):

1. Psaní velké abecedy je jednoduché, na rozdíl od složitých barokních tahů současné školní normy, které se v praktickém životě téměř nepoužívají.
2. Písmo má volitelný sklon – s ním se děti seznamují až ve 2. třídě.
3. Napojování písmen je také volitelné a nemusí být vůbec. Tím se eliminuje nečitelnost písma, která vzniká mimo jiné z nepřerušovaného psacího tahu. Napojování stylem přiřazování je praktické i z hlediska psaní diakritických znamének – děti je napíší ihned nad písmenem, ne až po napsání celého slova, jak se to děje u písma na principu jednotažnosti.
4. Písmo může být snáze čitelnější v zahraničí, a naopak, cizinci přijíždějící do Čech našemu písmu lépe porozumí a usnadní se jim komunikace.

5. Tvary písma Comenia Script jsou bližší tiskovému písmu, umožňují zjednodušit systém čtení a psaní. Děti se nemusí učit písmena čtyři, ale jen jedno nebo dvě.
6. Comenia Script má vypracované tahy pro praváky i pro leváky, což princip stávajícího písma neumožňuje.
7. Pro speciální účely je vypracována také bezserifová forma písma (bez možnosti napojení), vhodná například pro děti dysgrafické, mentálně či tělesně hendikepované.
8. V abecedě je několik písmen a číslic, jež mají více tvarových variant. Dítě si tak samo zvolí, které tvary preferuje. S tvarovými variantami se děti seznamují až ve 2. třídě.

Doplňující informace k novému písmu Comenia Script

V případě dalšího zájmu o praktické seznámení se s novým písmem Comenia Script, je možné si na webových stránkách Radany Lencové (<http://lencova.eu>) objednat „Balíček Comenia Script universal“. Tento balíček obsahuje: praktický manuál „Comenia Script universal“, tahák do kapsy „Abeceda“, abecedu na pruhu papíru, sérii listů „Duhové písmeno“, karty s písmeny a obrázky, pexeso „Comenia Pictures“, písmena k vystřihování. Tato didaktická pomůcka, spolu s dalšími potřebami od Radany Lencové, seznamuje s tvary písma a jeho praktickým nácvikem.

Dne 23. 11. 2011 vyšla v Praze „Průběžná zpráva o pilotním ověřování písma Comenia Script“. Obecně z této zprávy vyplývá, že průběh pilotního ověřování je více než uspokojivý. Dle ověřování písmo děti baví, jsou s ním spokojené, pomáhá lepšímu grafickému projevu dětem se specifickými poruchami učení. Dále lze sledovat větší čitelnost u některých písmen, zejména u tvarů velké psací abecedy. Sklon, který se učily děti v prvních třídách, byl kolmý a více tak napomáhal čitelnosti daných písmen. Velikost písmen byla dána pomocnou liniaturou a žáci tak neměli problém s přepisem, opisem či diktátem. Písmena si lépe zapamatovali vzhledem k tomu, že je nemuseli spojovat. Rodiče dětí, zkoušejících Comenia Script, jsou s výukou spokojeni, výuka nového písma jim připadá jednodušší. Stejně tak jako učitelé podpořili konstatování, že leváci neměli větší potíže s psaním, ocenili také didaktické materiály pro psaní.

K různým spekulacím ve sdělovacích prostředcích uvedlo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) dne 29. 4. 2010 následující informace:

- MŠMT nemá v úmyslu zavádět psací písmo Comenia Script plošně do všech škol, a to ani v případě jeho úspěšného ověření; dále se bude jednat o alternativu k současně užívané podobě psacího písma;
- od září 2010 se jedná o ověřování na vybraných školách, nikoliv o plošné a povinné používání ve školách;
- rozhodnout o způsobu výuky psaní je v kompetenci ředitele školy.

Nové školní psací písmo se stále více „prosazuje“ v podvědomí každého učitele, žáka, dítěte, odborníků i laiků, zabývá se jím tato diplomová práce i v rámci praktického výzkumu.

4. HYGIENICKÉ A PRACOVNÍ NÁVYKY PŘI PSANÍ

Nedílnou součástí výuky psaní je dodržování hygienických a pracovních návyků při psaní. Je to skupina důležitých podmínek pro čitelnost a plynulost vlastního psaní každého člověka, zejména dětí mladšího školního věku. Autoři Blatný a Fabiánková (1981: 87) se vyjadřují k této problematice takto: *„Při psaní je namáhána soustava nervová, zrakový a sluchový orgán, soustava svalová, zejména akomodační svaly očí, svaly trupu při udržování správné polohy těla a drobné svaly rukou při psaní. Při nedodržování hygienických zásad při psaní mohou úkony přispívat jednak ke zhoršování zraku, jednak k vytváření ortopedických vad.“*

Sezení a držení těla

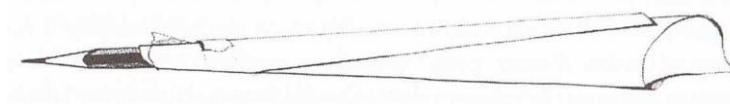
Základem správného sezení je dítě sedící na celém sedadle (ne na kraji) a chodidla mající celou plochou na podlaze. Trup těla je mírně nakloněný dopředu, ale hrudník se nedotýká hrany lavice. Ramena jsou stejně vysoko a obě předloktí jsou na lavici (psací desce), lokty volně vzdálené od trupu a ruce leží lehce na podložce. Podle Šupšákové (1991) je hlava mírně nakloněná nad sešitem ve vzdálenosti cca 30 až 35 cm. Při vlastním nácviku sezení se nesmí opomenout správné nastavení velikosti nábytku, což odpovídá školní hygieně. Rozměry musí odpovídat podle Mrázové (2000) postavě žáka, aby seděl podle jeho tělesných proporcí co nejlépe. Vhodné jsou lavice a židle nastavitelné podle potřeby žáka – dnes v praxi běžně užívané. Se správně nastaveným nábytkem souvisí vzdálenost židle od lavice. Blatný a Fabiánková (1981) uvádí, že je pro žáka nejvhodnější distance nulová, ještě vhodná záporná a nevhodná distance kladná, při které se žák musí hodně předklánět. (Příloha 6)

Držení psacího náčiní

Dalším důležitým aspektem dodržování dobrých návyků při psaní je správné držení psacího náčiní. Správný způsob je nazýván tzv. špetkové držení nebo také špetkový úchop. Tužku či pero žák drží třemi prsty – palcem, ukazováčkem a prostředníčkem. Palec přidržuje tužku z levé (pravé strany), první článek prostředníčku podpírá tužku zdola a ukazováček (lehce ohnutý, ne prohnutý) přidržuje tužku shora 2 až 3 cm od hrotu. Prsteníček a malíček je ohnutý (ne přitisknutý) k dlani. (Příloha 7) Žák drží psací náčiní lehce a správný úchop se ověří podle Šimkové (2012) tak, že žák zvedne ukazováček a poklepe jím na tužku či volným pohybem posouvá tři prsty po tužce až na konec a zpět, tzv. „píd'alkovitým pohybem“.

Dobrym pomocnikem při správném nastavení konce tužky, který musí směřovat do prostoru mezi loket a rameno, poslouží tzv. papírový kornout (Šemberová In Šimková, 2012). Podle návodu Šimkové (2012: 29) je snadné si jej vyrobit:

„Tužku zabalíme do tenkého průklepového papíru formátu A4. Papír položíme před sebe na stůl tak, aby levý dolní roh papíru směřoval mírně dolů. Tužku pak položíme přes levý dolní roh mírně vzhůru. Růžkem papíru část tužky ovineme a postupně do papíru zatáčíme. Pokud tužka v papíru předčasně zmizí, je nutno ji vysunout a v balení pokračovat. Úzký, asi 27 cm dlouhý papírový kornout nastavíme 2 – 3 cm nad špičku tužky a proužkem lepicí pásky zajistíme před rozvíjením.“

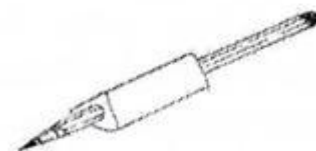
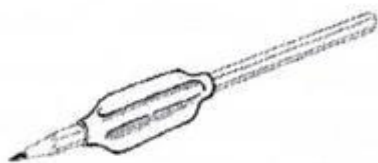


Papírový kornout

(Šimková, 2012)

Úkolem učitele je hlídat správný úchop psacího náčiní. K nesprávným úchopům tužky či pera patří následující úchopy: pěstičkový, hrstičkový, vařečkový, smyčcový a jejich varianty - úchop s palcem, který přesahuje ukazováček. (Doležalová, 1996: 19) (Příloha 8)

Správný úchop usnadní pomůcky z tzv. trojhranného programu, které pracují s tvarovou úchopovou částí tak, aby dokonale „zapadla“ mezi prsty. Jedná se o nástavec na tužky a pera, jenž je vyroben z různých materiálů – dřevo, pryž, plast. Tento program doporučuje např. Mertin, 1994; Čížková, 2006 (In Šimková, 2012).



Trojhranný program

(Šimková, 2012)

Tymichová (1996: 3 - 4) doporučuje násadku z moduritu a zároveň popisuje její snadné zhotovení. Použije se verzatilka bez náplně a její horní konec se obalí ve vzdálenosti 5 - 7 cm od psací plochy silnější vrstvou moduritu. Z něj se vytvoří váleček, do kterého se vtisknou prsty dítěte (namočené do vody, aby se nepřilepily) tak, aby vytvořily správné uchopení psacího náčiní včetně správného sklonu držení. Prsty se vytáhnou a násadka s moduritem se dá vařit na 2 - 3 minuty. Ztvrdlý nástavec se pak přetře lakem.



Násadka z moduritu

(Tymichová, 1996)

Šimková (2012) zdůrazňuje, aby se při potřebě použití kornoutu a násadek zapojili všichni žáci. Je to proto, aby nedocházelo u jednotlivých dětí ke komplexu méněcennosti. Tyto pomůcky nepoužívat trvale, ale pouze v případě nutnosti.

Sklon písma

Sklon písma je úhel, který svírá osa písmene s linkou. Za vzorový sklon písma se považuje, podle Pence (1961: 43), sklon 75° . Šupšáková (1991: 50) pokládá za ideální sklon písma rozmezí mezi 70° a 75° , neboť v tomto úhlu je písmo stále čitelné a úhledné. Doležalová (1996: 10) konstatuje, aby se u žáků hlavně dbalo na stejnosměrný sklon písma. Tolerance se tedy vymezuje $60^\circ - 90^\circ$.

Pokud je sklon větší než 90° , písmo je zvrácené. Jestliže je písmo více nakloněné k lince (úhel menší než 60°), písmo je ležaté. Písmo málo nakloněné se nazývá stojaté. V případě nejednotnosti sklonu u každého písmene se jedná o rozvrácené písmo, které je nejhůře čitelné. U vějířovitého sklonu směřují osy písmen do jednoho bodu. (Penc, 1961; Šimková, 2012). (Příloha 9)

Poloha sešitu při psaní

Poloha sešitu (písanky) je celou plochou na pracovní desce. Pravák si natáčí pravý horní roh vzhůru a levák levý horní roh od střední roviny těla, která je dána páteří a nosem. Sklon se nedá stanovit přesně. Šupšáková (1991) doporučuje, aby okraj lavice od okraje sešitu byl svíráán úhlem 15 až 25°. (Příloha 10) Je nutné sledovat, jaká poloha žákovi nejlépe vyhovuje a pomoci mu při plném zorganizování tohoto návyku. (Šimková, 2012)

Pracovní prostředí

Při psaní se sledují ještě další podmínky, podle Mrázové (2000) to jsou: osvětlení, teplota v místnosti, atmosféra, hygiena rukou a vhodné psací potřeby. Optimální osvětlení pro psaní, uvádí Fabiánková, Havel, Novotná (1999), je 75 luxů. Teplota v místnosti by měla být nejlépe pokojová, která se pohybuje okolo 21°C, za pravidelného větrání. Atmosféra, nálada má být klidná a uvolněná, bez stresů. Samozřejmostí by měla být také osobní hygiena žáků – vždy čistě umyté a suché ruce. Nakonec učitel vždy provádí kontrolu psacích potřeb – ořezané tužky č. 1 nebo 2, kvalitní plnicí či kuličkové pero. Všechny tyto aspekty jsou součástí pracovních a hygienických návyků a pro kvalitní úroveň psaní by měly být dodržovány.

Šimková (2012: 25) se dále zmiňuje o uspořádání lavic ve třídách, které jsou zpravidla seřazeny do dvou nebo tří řad. Každý žák musí mít denní světlo zleva a hledět přímo na tabuli. V posledních letech se zavedly „trendy“ v porovnávání lavic ve třídách – mění se kvůli uvolnění prostoru pro tanečky, rozcvičky, hry apod. Na základě doporučení Šimkové (2012) je dobré rozmístění lavic do tvaru písmene **V**, které se rozestupují směrem od tabule a zároveň všichni žáci sedí čelem k tabuli. Pokud je však ve třídě více žáků s brýlemi, pak tato úprava nevyhovuje a dává se přednost umístění lavic do tvaru **U**. Přímo před tabulí jsou situovány dvě lavice pro žáky, kteří potřebují sedět v blízkosti tabule, a střed zůstává volný. Dále může být vyhovující i obrácený tvar písmene **U**, kde před tabulí a uprostřed třídy je volný prostor. Nevyhovující a nežádoucí je seřazení lavic do dlouhých řad tak, aby žáci seděli naproti sobě. Někteří totiž sedí stále zády ke světlu a všichni musejí natáčet krční páteř směrem k tabuli, aby na ni viděli.

Seznámení s výše uvedenými pracovními a hygienickými návyky se začleňuje do výuky postupně a formou motivace, aby žák nebyl vystaven zbytečnému tlaku a drilu, který by mohl způsobit nechuť k požadované práci. Správné pracovní návyky by měly být vlastní každému dítěti, tak jako je mu vlastní správné stolování.

Pro učitele tato fáze učení vyžaduje delší čas a velkou trpělivost. Lze konstatovat, že časté opakování správných a uvědomělých pracovních a hygienických návyků v každodenní malé míře vede k jejich upevnování a předcházení špatně naučeným zvyklostem. (Šupšáková, 1991; Fabiánková, Havel, Novotná, 1999; Šimková, 2012)

Pro nácvik a snadné zapamatování výše uvedených požadavků je možno využít této říkanky:

Pozor, žáci prvňáci, co teď máme na práci?

Sešit mírně nakloníme a rovně se posadíme.

Pravá, levá, z rukou stříška, schová se tam pampeliška.

A co s hlavou? Jak ji dáš? Hlavu pěkně narovnáš.

Nohy opři do podlahy, ať máš čisté, rovné tahy

a s lehkostí motýlí písmenko je za chvíli.

(M. Bendová In Šimková, 2012: 26)

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

5. CHARAKTERISTIKA VYŠETŘOVANÉHO SOUBORU

Hlavním cílem anonymního šetření bylo zjistit názory a postoje učitelů ze základní a mateřské školy a rodičů žáků k novému školnímu písmu Comenia Script. Cílem bylo určit, jestli zkoumaná skupina zná nově vytvořené písmo a jaká vyvozuje negativa a pozitiva daného písma podle přiložené ukázky.

Výběr respondentů a vlastní realizace výzkumu

Výzkum jsem realizovala na základních a mateřských školách ve Štěpánově nad Svratkou a v Bystřici nad Pernštejnem. Oslovila jsem tamější učitele a rodiče dětí předškolního a školního (1. a 2. třída) věku. Rodiče daných dětí jsem oslovila záměrně. Děti předškolního věku se již chystají na vstup do 1. třídy a jejich rodiče se na tuto událost připravují nejen z hlediska nákupu pomůcek, ale také z hlediska zájmu o samotnou výuku, kterou děti budou v budoucnu podstupovat. Děti školního věku (1. a 2. třída) již vstřebaly základní školní povinnosti a jejich rodiče nyní podávají zpětnou vazbu na to, jak děti zvládají školní výuku a samotný nácvik psaní. Učitelé vybraných škol se každodenně setkávají s rukopisem svých žáků a někteří z nich vyučují nácvik písma, tudíž poskytnou kvalitní názory a postřehy.

Dotazníkový sběr dat proběhl od 5. do 13. března 2012. Respondenti byli seznámeni s účelem vyplnění dotazníku i s ukázkou přiloženého písma. (Přílohy 11 a 12) Návratnost dotazníků byla úspěšná. Ze všech rozdaných dotazníků, kterých bylo celkem 104, jsem zpátky obdržela 78 vyplněných listů. Odpovídajících rodičů bylo celkem 61 a učitelů 17. Dotazníky byly anonymní z důvodu zjištění co nejpravdivějších informací a náhledu na danou problematiku. V dotaznících jsem volila zjišťovací a doplňovací typ otázek, aby respondenti co nejjednodušeji a nejstručněji odpovídali.

Ve výsledném hodnocení jsem nerozlišovala odpovědi respondentů z jednotlivých škol, ale pouze odpovědi rodičů a učitelů. Mým cílem je obecně zjistit názory a postřehy dvou zkoumaných sociálních skupin – učitelů a rodičů.

6. CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÝCH METOD

Ke sběru dat jsem použila metodu dotazníku. Sestavila jsem dva dotazníky – jeden pro rodiče a druhý pro učitele. Oba dotazníky se totožně shodují v pěti otázkách, kterými jsem zjišťovala znalost nového školního písma Comenia Script, jestli se jim líbí nebo nelíbí, jaký dojem mají z tohoto písma, který typ písma používají ve svém praktickém životě. Poslední shodná otázka se týkala přepsání dané věty, abych si ověřila, že daným typem písma, které uvedli, opravdu píší. Učitelské dotazníky mají navíc tři otázky, jenž zjišťovaly, co negativního by učitelé shledali na novém písmu a jestli souhlasí s tím, aby se nové školní písmo vyučovalo jako alternativa na našich základních školách. V poslední otázce jsem dala učitelům možnost se dále vyjádřit k této problematice. (Příloha 11)

Zároveň byla ke každému dotazníku přiložena příloha, která obsahovala ukázky nového školního písma Comenia Script ve všech jeho variantách i napsaných slovech. (Příloha 12)

V dotaznících jsem volila zjišťovací a doplňovací typ otázek, aby respondenti co nejjednodušeji a nejstručněji odpovídali.

Zvolila jsem anonymní dotazník z důvodu zjištění co nejpravdivějších informací a náhledu na danou problematiku.

Stanovení hypotéz

Podle předchozího prostudování článků v novinách, časopisech a na internetových portálech, které se týkaly nově vytvořeného písma Comenia Script a vyšly v posledních osmnácti měsících, jsem si stanovila tyto hypotézy:

H 1: Předpokládám, že se učitelé a rodiče zajímají o nové školské písmo Comenia Script a vědí, jak nové písmo vypadá.

H 2: Předpokládám, že učitelé a rodiče nechtějí, aby jejich děti psaly jinak než oni sami. Zároveň mají pocit, že nové písmo je zbytečnost.

H 3: Předpokládám, že u nového písma učitelům a rodičům chybí plynulost, návaznost a rychlost psaní.

7. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Dotazník jsem předložila sedmnácti učitelům, odpovídajících rodičů bylo 61. Odpovědi na zjišťovací otázky, u kterých se objevovaly jednoslovné odpovědi, jsem zapsala do tabulky s počty jednotlivých odpovědí. Zároveň v tabulce uvádím vyhodnocení přepisu věty – hodnotila jsem, zda věta byla napsaná psacím, tiskacím či smíšeným typem písma (oba typy).

Doplňovací otázky, které obsahovaly hlubší postřehy a názory jednotlivých respondentů, jsem všechny přepsala a ve výsledku uvádím ty, které se vyskytovaly nejčastěji či byly svým způsobem zajímavé.

Výsledky odpovědí mám také vyhodnocené procentuálně, zaokrouhlené na 1%, pomocí grafu.

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Otázka	ANO	NE	NEVÍM	PSACÍ	TISKACÍ	OBA TYPY
1.	37	24				
2.	35	20	6			
4.	17	37	7			
5.				22	16	23
6.				29	21	11

Celkem odpovědělo 61 rodičů.

Tabulka č. 1

Otázky vyskytující se v dotazníku pro rodiče:

1. Znáte nové školské písmo Comenia Script? (viz Graf č. 1)
2. Líbí se Vám/nelíbí se Vám? (viz Graf č. 1)
3. Podívejte se na přiloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.
4. Chtěli byste, aby se Vaše dítě učilo tímto písmem ve škole psát? (viz Graf č. 1)
5. Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací) (viz Graf č. 2)
6. Napište větu: Moje dítě chodí na základní školu ve Štěpánově nad Svratkou. (viz Graf č. 2)

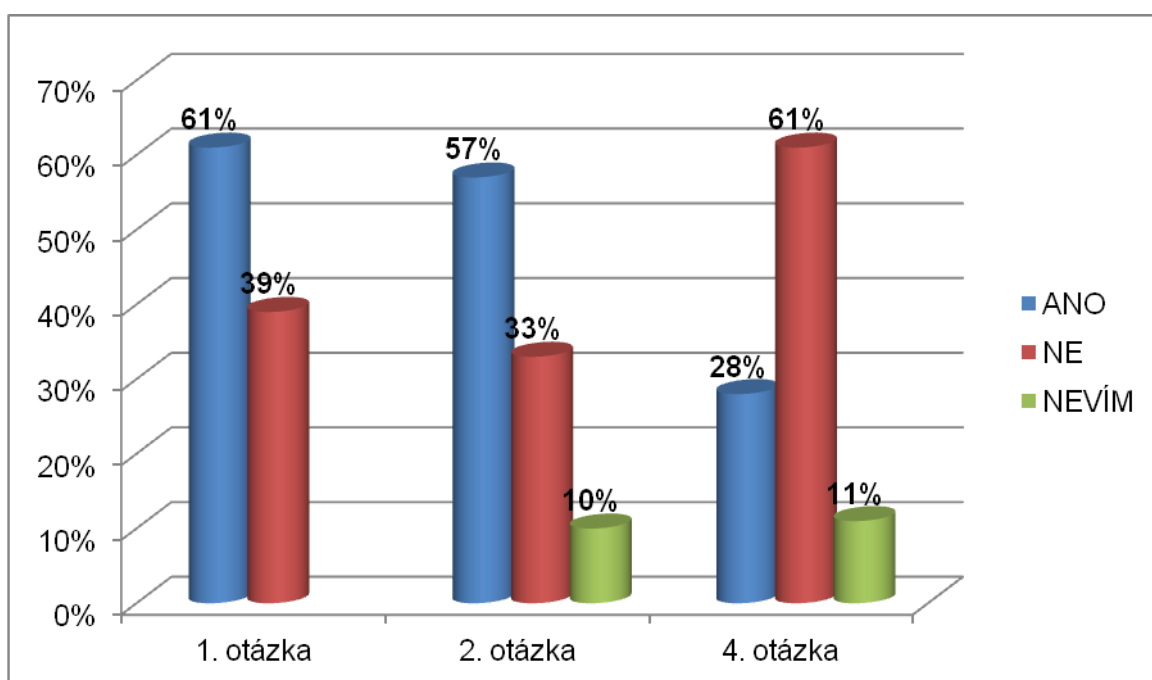
V grafu č. 1 jsou znázorněny v procentech odpovědi rodičů na otázky:

1. otázka: Znáte nové školské písmo Comenia Script?

2. otázka: Líbí se Vám?

4. otázka: Chtěli byste, aby se Vaše dítě učilo tímto písmem ve škole psát?

ODPOVĚDI RODIČŮ NA OTÁZKY Č. 1, 2, 4



Graf č. 1

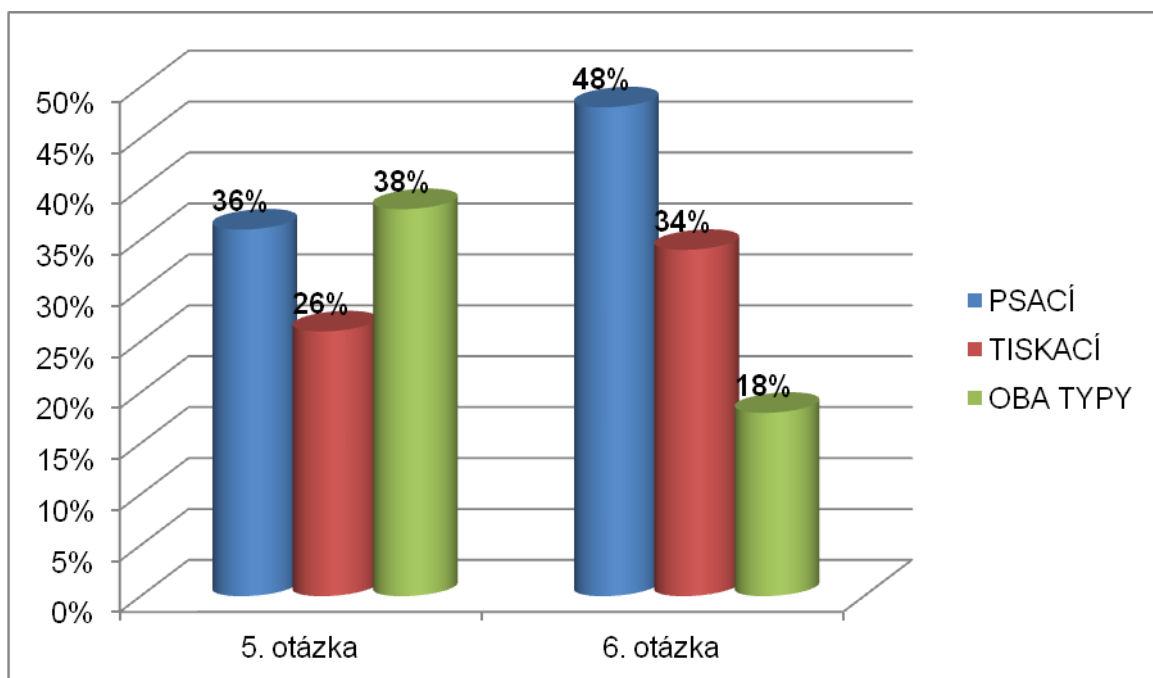
Z výše uvedených hodnot je patrné, že z celkového počtu dotazovaných, 61% zná nové písmo Comenia Script a 39% jej nezná. U otázky č. 2 a č. 4 již odpovědi nebyly zcela tak zřejmé. Rodičům se, v 57%, písmo Comenia Script líbí, v 33% se nelíbí a 10% rodičů neví, jestli se jim líbí. Velmi zajímavý výsledek je u otázky č. 4, kdy 61% rodičů nechce, aby se nové písmo jejich děti učily. Pouhých 28% respondentů souhlasí a 11% neví.

V grafu č. 2 jsou znázorněny v procentech odpovědi rodičů na otázky:

5. otázka: Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací)

6. otázka: Napište větu: Moje dítě chodí na základní školu ve Štěpánově nad Svratkou

ODPOVĚDI RODIČŮ NA OTÁZKY Č. 5, 6



Graf č. 2

Z výše uvedených hodnot je patrné, že 36% rodičů používá ve svém praktickém životě psací písmo, 26% tiskací a nejvíce, tj. 38%, užívá oba typy písma. Poslední odpověď na otázku č. 6 byla čistě praktická. Celkem 48% rodičů napsalo danou větu psacím písmem, 34% tiskacím a nejméně, 18% ji napsalo pomocí obou typů písem.

Dále uvádím vybrané odpovědi na zjišťovací otázku v dotazníku pro rodiče, které byly nejčastější a svým způsobem zajímavé.

Nejčastější odpovědi na otázku č. 3:

Podívejte se na příloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.

Mezi nejčastější odpovědi na danou otázku byla odpověď: „*Písmo se mi líbí.*“, „*Je to hezké písmo*“, „*Líbí se mi varianta Comenia Script B*“.

Respondenti se dále zmiňovali o vizuální stránce písma: „*Je to úhledné písmo.*“, „*Velmi upravené písmo.*“, „*Přijde mi složitější než psací písmo.*“, „*Je to čitelnější písmo.*“, „*Přijde mi toto písmo dost složité pro dítě v 1. třídě.*“, „*Přijde mi dost náročné na psaní.*“

Rodičům se písmo líbilo, ale vždy k němu měli nějaké výhrady: „*Nevím, proč je třeba měnit to, co je zažité a funguje.*“, „*Nevidím důvod nahrazovat tímto písmem písmo psací.*“, „*Přijde mi miň osobní.*“

V celkovém výsledku převažují kladné reakce, ale vždy s nějakou připomínkou, postřehem. „*Na oko vypadá hezky, ale nepřála bych si, aby se moje dítě učilo takovým písmem psát.*“

Odpovědi na zjišťovací otázky, u kterých se objevovaly jednoslovné odpovědi, jsou zapsány do tabulky s počty jednotlivých odpovědí.

DOTAZNÍK PRO UČITELE

Otázka	ANO	NE	NEVÍM	PSACÍ	TISKACÍ	OBA TYPY
1.	14	3				
2.	13	3	1			
4.	16	1				
6.	11	5	1			
7.				10	1	6
8.				12	2	3

Celkem odpovědělo 17 učitelů.

Tabulka č. 2

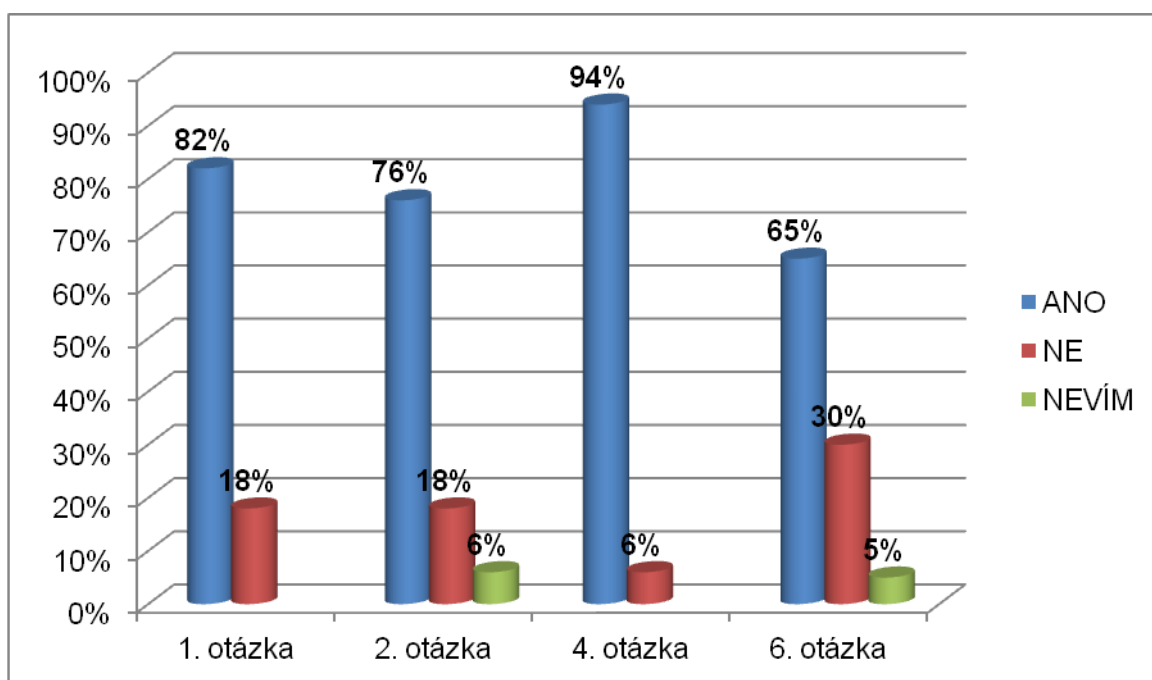
Otázky vyskytující se v dotazníku pro učitele:

1. Znáte nové školské písmo Comenia Script? (viz *Graf č. 3*)
2. Přidal(a) byste se, jako učitel, k pokusnému ověřování nového písma Comenia Script? (viz *Graf č. 3*)
3. Podívejte se na přiloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.
4. Líbí se Vám písmo Comenia Script? (viz *Graf č. 3*)
5. Co negativního byste shledal(a) na novém písmu Comenia Script?
6. Souhlasíte s tím, aby se nové písmo Comenia Script vyučovalo jako alternativa na základních školách v ČR? (viz *Graf č. 3*)
7. Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací) (viz *Graf č. 4*)
8. Napište větu: Pracuji na základní škole ve Štěpánově nad Svratkou. (viz *Graf č. 4*)
9. Pokud se chcete vyjádřit dále k novému písmu Comenia Script, napište své připomínky níže:

V grafu č. 3 jsou znázorněny v procentech odpovědi učitelů na otázky:

1. otázka: Znáte nové školské písmo Comenia Script?
2. otázka: Přidal(a) byste se, jako učitel, k pokusnému ověřování nového písma Comenia Script?
4. otázka: Líbí se Vám písmo Comenia Script?
6. otázka: Souhlasíte s tím, aby se nové písmo Comenia Script vyučovalo jako alternativa na základních školách v ČR?

ODPOVĚDI UČITELŮ NA OTÁZKY Č. 1, 2, 4, 6



Graf č. 3

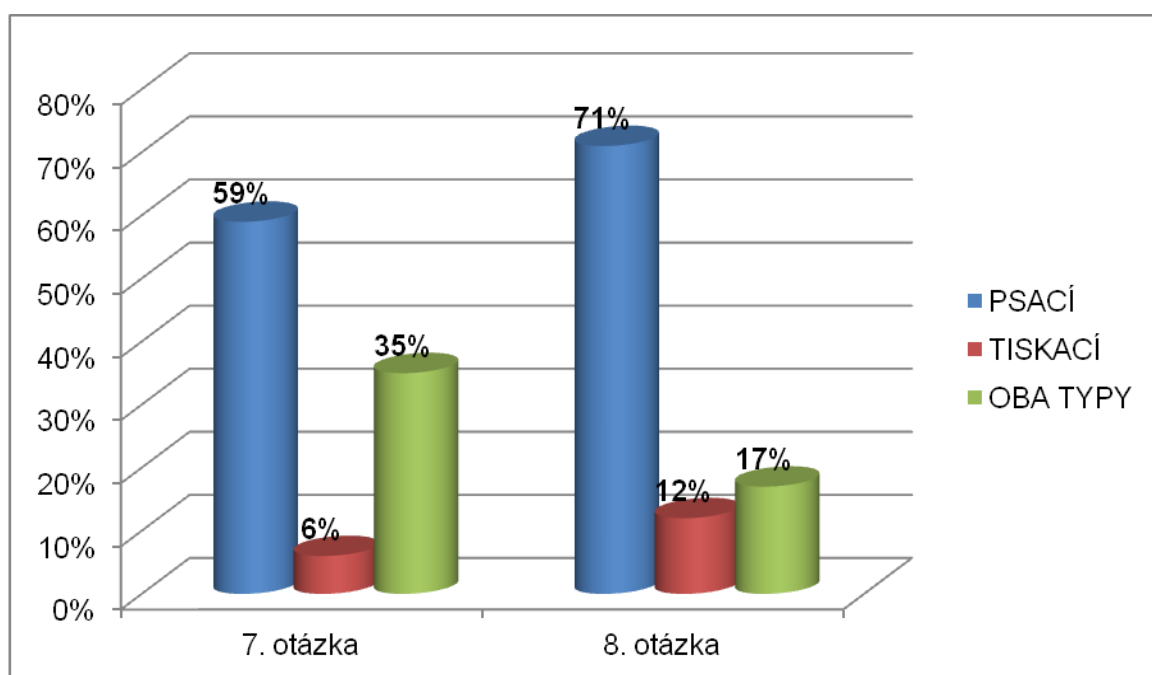
Učitelé znají nové písmo Comenia Script v míře 82% a pouhých 18% toto písmo nezná. Na další otázku, č. 2, odpovědělo kladně 76% dotazovaných, kteří by se přidali k pokusnému ověřování nového písma. Pouze 18% by se nepřidalo a 6% neví. Respondentům se líbí písmo Comenia Script - vypovídá o tom 94% odpovědí typu „ano“ na danou otázku. Pouhým 6% učitelů se toto písmo nelíbí. V otázce č. 6, 65% respondentů souhlasí s tím, aby se nové písmo vyučovalo na základních školách jako alternativa, 30% nesouhlasí a 5% neví.

V grafu č. 4 jsou znázorněny v procentech odpovědi učitelů na otázky:

7. otázka: Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací)

8. otázka: Napište větu: Pracuji na základní škole ve Štěpánově nad Svratkou.

ODPOVĚDI UČITELŮ NA OTÁZKY Č. 7, 8



Graf č. 4

Z výše uvedených hodnot je patrné, že 59% učitelů používá ve svém praktickém životě psací písmo, 6% tiskací a 35% užívá oba typy písma. Celkem 71% respondentů napsalo danou větu psacím písmem, 12% tiskacím a 17% ji napsalo pomocí obou typů písma.

Dále uvádím vybrané odpovědi na zjišťovací otázky v dotazníku pro učitele, které byly nejčastější a svým způsobem zajímavé.

Nejčastější odpovědi na otázku č. 3:

Podívejte se na přiloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.

Učitelé na danou otázku odpovídali obdobně, jako rodiče: „*Je to pěkné písmo.*“, „*Písmo se mi líbí.*“, „*Je to úhledné písmo.*“, „*Písmo je velmi upravené.*“

Respondenti se také zmiňovali o čitelnosti písma: „*Je přehledné, dobře se čte.*“, „*Lehce čitelné.*“, „*Dobře čitelné.*“

V daných odpovědích se také objevovaly negativní reakce: „*Přijde mi obtížné kvůli jeho rovným liniím.*“, „*Složitější v oblasti napojování jednotlivých písmen.*“, „*Protože hodně píše, mám pocit, že by mě samotnou brzdilo, že psací písmo je plynulejší.*“

Dále jim toto písmo připomínalo tiskací typ písma.

Nejčastější odpovědi na otázku č. 5:

Co negativního byste shledal(a) na novém písmu Comenia Script?

Jelikož se převážně objevovalo kladné hodnocení písma, tak učitelé na tuto otázku reagovali následovně: „*Asi nic.*“, „*Celkem nic.*“, „*Nic.*“ Mezi další nejčastější postřehy zařadím tyto odpovědi: „*Rovné a přesné linie mi přijdou obtížné.*“, „*Je to pro žáky moc složité a náročné.*“, „*Chybí mi návaznost, plynulost psaní.*“

Odpovědi na otázku č. 9:

Pokud se chcete vyjádřit dále k novému písmu Comenia Script, napište své připomínky níže.

Na tuto doplňující otázku se vyjádřili pouze tři respondenti, kteří mají následující připomínky: „*Proč musíme neustále něco měnit?*“, „*Pozitivní je, že děti procvičí v psaní tiskacích písmen, jelikož mi připadá, že větší důraz je tradičně kladen na výuku psaní psacích písmen.*“, „*Připomíná mi písmo Comenia Sans, které je na výběr pro psaní v programu Microsoft Word.*“

Shrnutí

Z vyplněných dotazníků vyplývá, že učitelé i rodiče mají shodný názor na danou problematiku týkající se nového školského písma. Po sečtení výsledků obou skupin se ukázalo, že na otázku, jestli znají nové školské písmo Comenia Script, odpovědělo kladně 65% respondentů a stejné procento odpovědělo „ano“ na otázku, zda se jim dané písmo líbí. Dále lze srovnat odpovědi na otázku č. 6 u učitelů, kde 65% dotazovaných souhlasilo, aby se nové písmo vyučovalo na základních školách v České republice. Oproti tomu je nutné poukázat na výsledek odpovědí rodičů u otázky č. 4, kde 61% dotazovaných rodičů nesouhlasilo s výukou nového písma pro jejich děti. V celkovém pohledu všech zúčastněných výzkumu lze tyto dvě otázky propojit, a tudíž konstatovat, že s výukou nového písma Comenia Script vysloveně souhlasí 36% a nesouhlasí 53% dotazovaných.

Výsledek průzkumu používaného typu písma v praktickém životě respondentů:

- v učitelské profesi 59% užívá psací typ písma, 35% učitelů píše tiskacím písmem a 6% používá oba typy písem. Odpověď na otázku číslo osm ověřila a ohodnotila platnost jejich výroku v předchozí volbě a výsledky jsou následující: 71% píše psacím písmem, 12% tiskacím písmem a 17% přepsalo daný text smíšeným typem písma;
- u rodičů jsou výsledky poněkud odlišné. U otázky číslo pět uvedlo 36% dotazovaných, že píše psacím písmem, 26% tiskacím a 38% používá oba typy písem. Díky otázce číslo šest se objevily drobné změny v procentuálním zastoupení daných písem. A to: 48% psací písmo, 34% tiskací písmo a 18% smíšené písmo (tiskací s psacím).

V konečném spojení výsledků všech respondentů uvedlo jako své psací písmo pro praktický život 41%, tiskací písmo 22% a oba typy písem 37% dotazovaných. Danou větu přepsalo do psacího písma 53%, do tiskacího 29% a smíšených typem písma napsalo větu 18% dotazovaných.

Při konečném srovnání výsledků byly zhodnoceny doplňující otázky, které se týkaly osobního dojmu respondenta z uvedeného písma Comenia Script. Lze tedy konstatovat, že nejčastější odpovědí, která se objevovala u 31% respondentů, je: „*Líbí se mi písmo. Je pěkné.*“ Jako další, nejčastěji uváděnou reakcí, na písmo je v 15% „*Je to úhledné písmo. Velice upravené.*“ Ve 12% dojmů z písma se objevuje věta: „*Je dobře a lehce čitelné.*“ Následující ohlasy, které jsou negativního rázu, se vyskytují v 17%: „*Je složité a náročné pro děti.*“ V 9% se objevuje názor: „*Chybí mi návaznost, plynulost u písma.*“

Dále se ukázalo, že učitelé převážně používají psací písmo díky své profesi, a proto se také v konečném výsledku objevuje větší procento dotazovaných písíciích psacím písmem. V dotaznících také často respondenti uváděli, že tiskací písmo užívají na určité tiskopisy a své specifické potřeby. Převážná část dotazovaných však dává přednost psacímu písmu, které má, dle zpracovaných výsledků, mnoho podob a je tak proměnlivé, jako osoby samy.

Z hlediska mých, předem stanovených hypotéz, jsem došla k tomuto závěru:

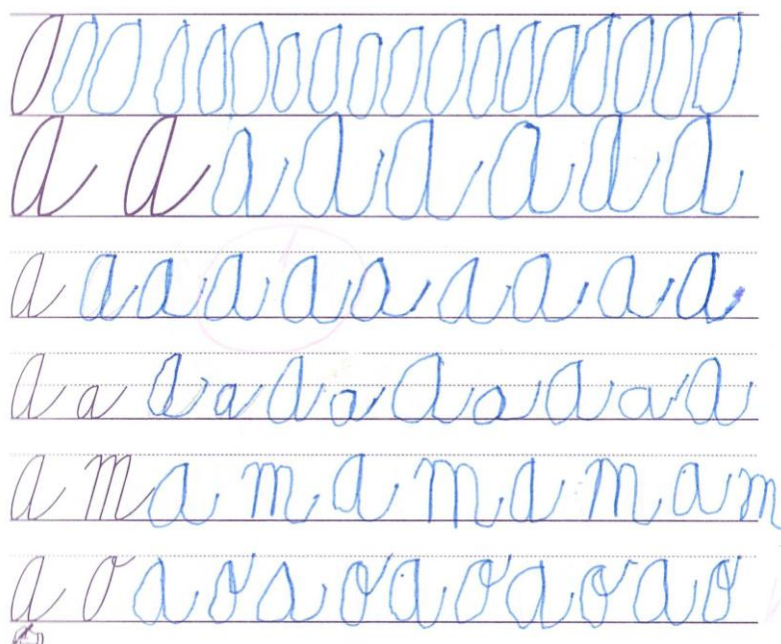
- I. hypotéza se potvrdila – rodiče i učitelé znají nové písmo Comenia Script a zajímají se o něj.
- II. hypotéza se zcela nenaplnila – nesetkala jsem se s názorem, že nové písmo je doslova „zbytečnost“. Ale mám potvrzeno, že rodiče chtějí, aby se jejich děti učily psát klasickým psacím písmem.
- III. hypotéza je také potvrzena – u nového písma chybí rodičům a učitelům plynulost, návaznost a rychlost psaní.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8. UKÁZKY KLASICKÉ A ALTERNATIVNÍ METODY PSANÍ

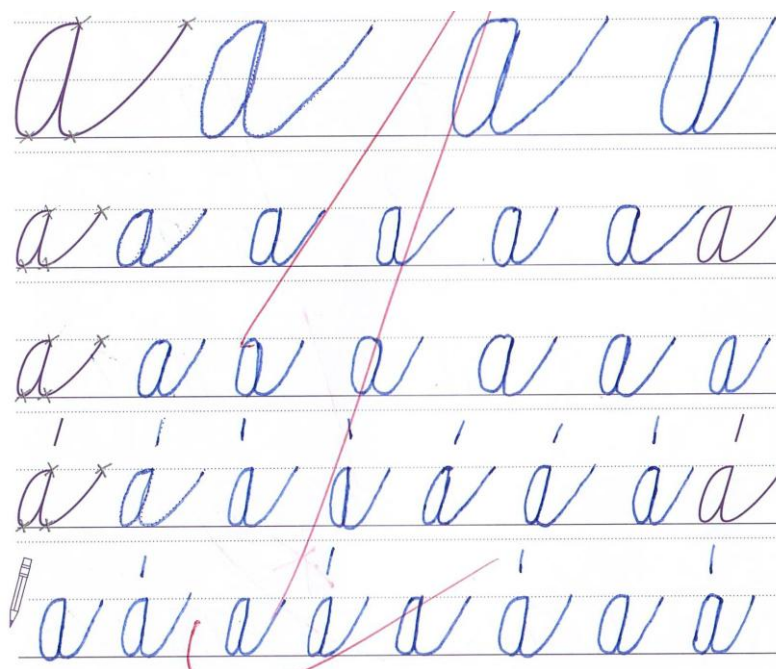
Cílem této studie je poukázat na praktické rozdíly mezi nácvikem psaní písma pomocí klasické a alternativní metody. Vybrané ukázky písma jsou od žáků 1. třídy ze základních škol v Českých Budějovicích a v Ledenicích.

V ukázce č. 1 – klasická metoda – je nepoužívání orientačních bodů a bezmocnost písaře pokusit se o nápodobu předtištěného vzoru. Na prvním řádku je opakování prvku písmene – „kapička na drátě“, který se zcela nepodařilo napodobit a „zachytit“ v liniatuře. Žák zde nezaznamenává ani pomocnou liniaturu. Základní linku ignoruje, není schopen udržet písmeno na lince. Chybí zde tzv. „orientační základ činnosti“, na který poukazuje ve své publikaci Kořínek, Křivánek (1989: 111 - 112). Žák zde nemá vyznačené orientační body, tedy úplný orientační základ, který uvidíme v následující ukázce č. 2.



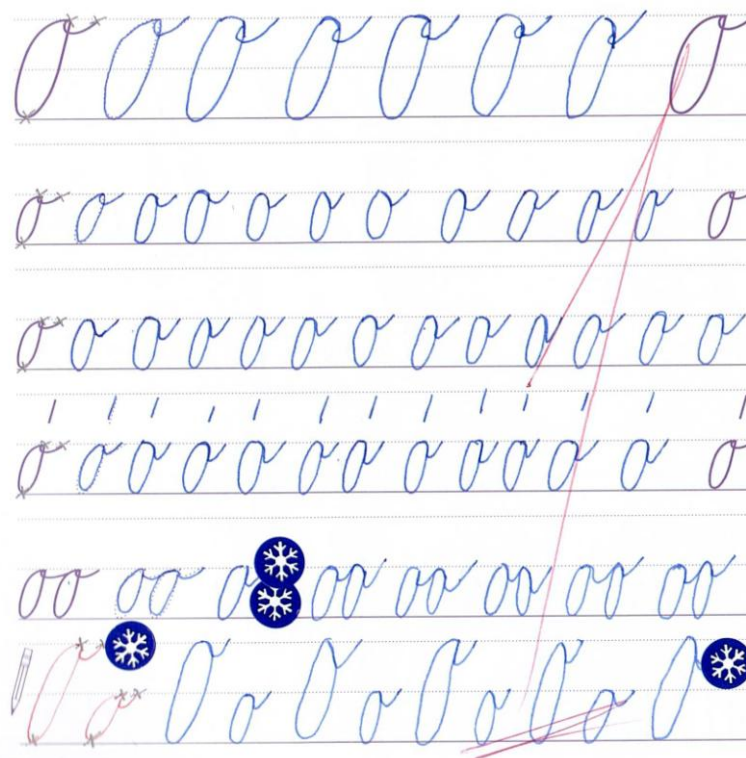
Ukázka č. 1

Ukázka č. 2 seznamuje s alternativní metodou psaní. Písmeno je vyvozeno pomocí orientačních bodů a liniatury. Orientační body jsou znázorněny křížky. Pomocí nich je na ukázce vidět, že žák bez větších obtíží „zasazuje“ písmeno do liniatury a vymezuje jeho velikost a tvar. Dítě má zde k dispozici úplný orientační základ, který rozvíjí jeho samostatnost a uvědomělou činnost (ibid.). Žák dané cvičení písma zvládl a je tak hodnocen známkou 1.

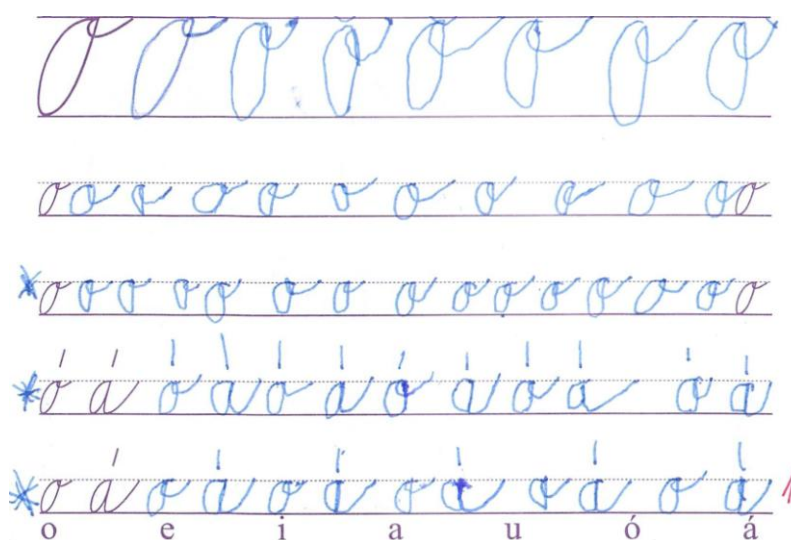


Ukázka č. 2

V ukázce č. 3 je vidět nácvik písmene „o“ pomocí alternativní metody psaní. Písmeno je napsané čitelně, úhledně a tvarově správně. Žák se orientuje v prostoru vymezeném pro psaní a je si jistý ve vlastních tazích. Jedinou výtkou by zde bylo nedodržení tzv. kličkového obratu („okénka“) u písmene, které se částečně ztrácí a není dobře viditelné. Napsané řádky jsou hodnoceny známkou 1, která je přiměřená výkonu písmaře.

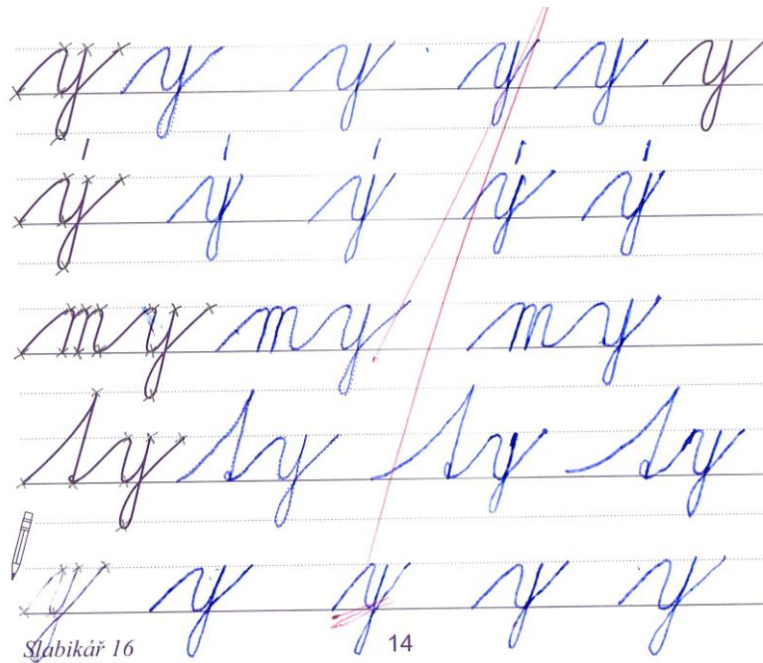


Ukázka č. 3



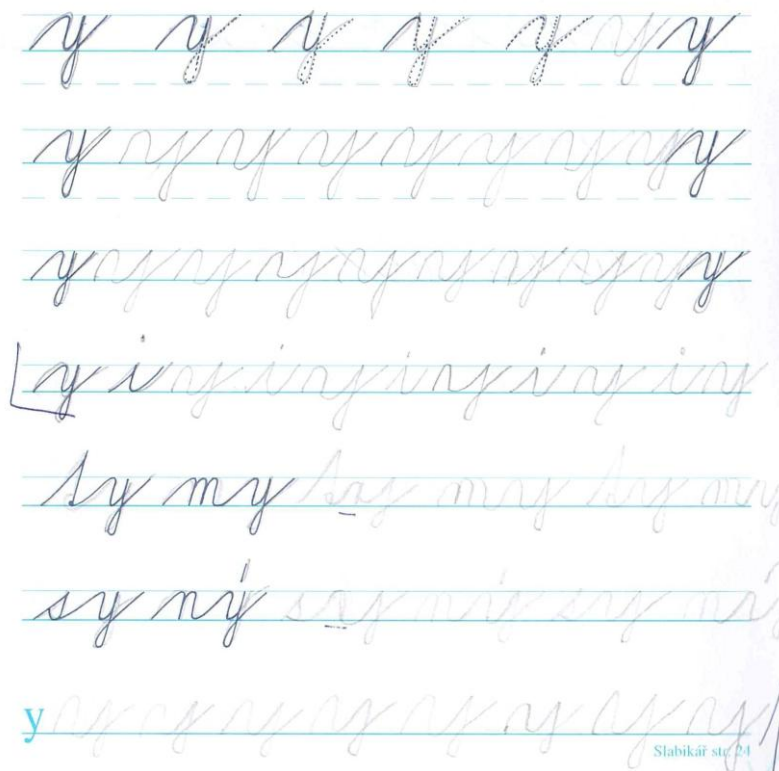
Ukázka č. 4

Při srovnání ukázky č. 3 a 4 je na první pohled viditelné, že v ukázce č. 4 je písmeno „o“ nedostatečně napsané, tvarově nezvládnuté. Žák se neorientuje v liniatuře, jsou zde vidět nahodilé a nepromyšlené pokusy. Písmeno je psané pomocí klasické metody. Je zde vidět přesah přes první pomocnou linku i základní linku. Písmena jsou také ve špatném sklonu. Učitel hodnotil cvičení známkou 1. Nelze souhlasit s jeho hodnocením. Písmo není zcela čitelné, tvarově nesprávné a sklonem částečně zvrácené. Správný sklon popisuje Penc (1961).



Ukázka č. 5

Ukázka č. 5 pojednává o nácviu písmene „y“, které je tvarově, sklonově i čitelně zvládnuté. Alternativní metoda danému žákovi zcela vyhovuje - z ukázky je to patrné. Žák dobře zvládl psací prvek – složený zátřh se zúžením, připojil k němu „dolní kličku“, a tak vzniklo úhledně napsané písmeno. Je zde vidět přesné umístění orientačních bodů na pomocné linky. Linky mají jen pomocný význam (Šimková, 2012: 69) a na uvedené ukázce jsou v posledním řádku napsaná písmena bez dolní linky. Poslední písmena odpovídají předtištěnému vzoru a žák je připraven, podle vyobrazeného výkonu, k odstranění pomocných linek.



Ukázka č. 6

Písmeno „y“, v ukázce č. 6, je tvarově a velikostně nezvládnuté. V prvních dvou řádcích jsou vyznačeny pomocné linky, v dalších řádcích již nejsou. Písmeno je tedy v prvních řádcích velikostně v pořádku, dolní klička se správně dotýká dolní pomocné linky. V dalších řádcích to tak již není. Velikost dolní kličky je proměnlivá, a tudíž písmeno není správně napsané. Zde se ukazuje praktický příklad toho, že učitel neodhadl dobu odstranění pomocné linky, nastávají tak potíže se psaním písmene bez liniatury. Na tuto problematiku upozorňuje ve své publikaci Šimková (2012: 69 - 70).

V závěru hodnocení praktických ukázek písma psaných alternativní a klasickou metodou lze konstatovat, že:

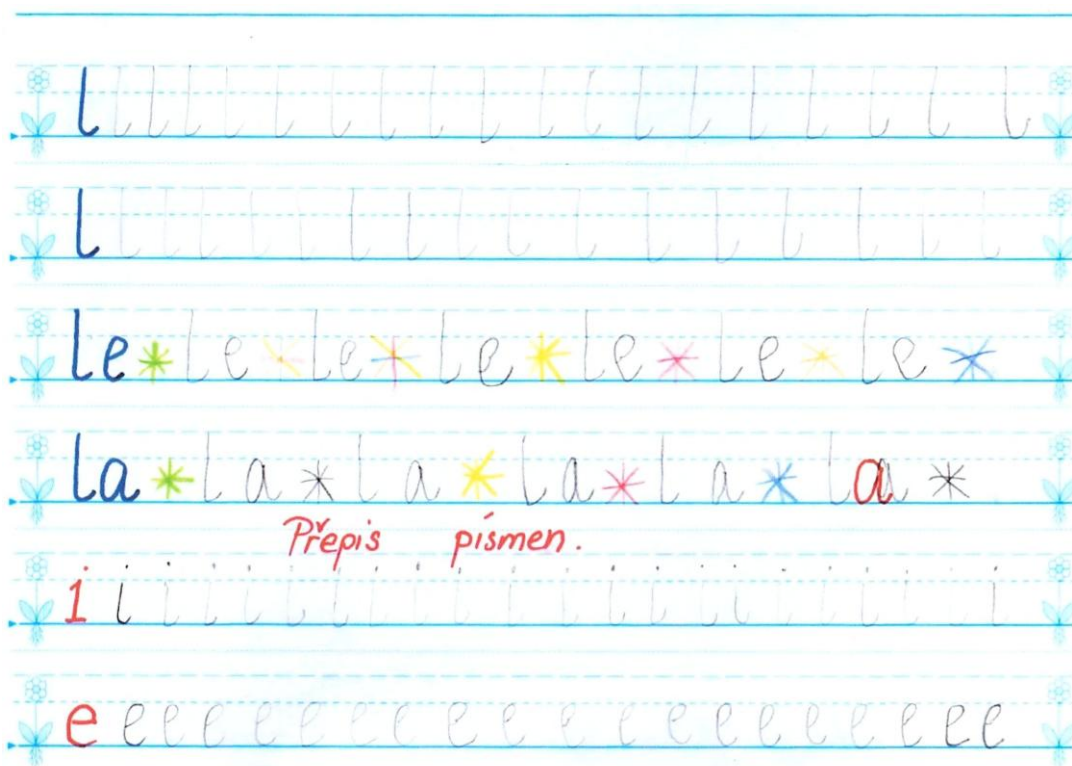
- písmena psaná alternativní metodou jsou vždy čitelná, tvarově správná a úhledná;
- písmena psaná klasickou metodou nejsou vždy přesně „zasazena“ do pomocné liniatury a jsou tvarově nejednotná, méně čitelná a neúhledná; jsou psána nahodile, stylem „pokus a omyl“, pouze nápodobou.

Z hlediska vedení žáků učiteli, kteří v uvedených ukázkách hodnotí výkony žáků, se může s jistotou také poukázat na viditelnou motivaci žáků u alternativní metody. Písanky, které jsou hodnoceny kladně, jsou „zdobený“ barevnými nálepkami a velkými známkami. Děti to vždy povzbuzuje k další práci. Hodnocení u klasické metody nebylo vždy jasně viditelné, učitel se nesnažil opravovat chyby. Ve srovnání s nácvikem psaní pomocí alternativní metody, ve výše uvedených písankách, je zřejmá minimální motivace žáků, od které se odvíjí nechuť k práci a malá snaha.

V této studii jsou vidět nejenom samotné rozdíly mezi jednotlivými metodami, ale také vztahy mezi učitelem a žákem. Ukazuje se potřeba a přímo nutnost být, jako učitel, nápomocen při nácviku psaní a zpětné vazbě při hodnocení výkonu. Učitel by měl být odborníkem na metodiku, pomocí které vyučuje dovednost psaní. Musí také být tolerantní a vést žáky k vlastnímu sebehodnocení. Na tyto zásady poukazují také vybraní autoři ve svých publikacích: Fabiánková, Havel, Novotná (1999); Šimková (2012).

9. UKÁZKY PÍSMÁ COMENIA SCRIPT

Vybrané ukázky písma jsou kopie písanek žáků 1. třídy, školního roku 2010/2011, ze Základní školy Český Krumlov. Zde se provádí od daného školního roku pokusné ověřování písma Comenia Script. Písanky navíc obsahují (zeleně napsané) poznámky paní učitelky.



Ukázka č. 7

V ukázce č. 7 je procvičování slabik a písmen. Za pomoci liniatury, základní linky (tučně vyznačené přímkou) a pomocných linek (přerušované čáry), žák bez problému začleňuje písmena do řádků. Barevné hvězdičky, které si dítě samo vyznačovalo do textu, značí mezery mezi jednotlivými slabikami. Je to jedna z možností, které Radana Lencová nabízí ve svém didaktickém manuálu pro výuku (2008), díky které si děti mohou značit mezery mezi slovy. Ve třetím řádku musela paní učitelka zasáhnout a opravit žákovi jeho písmo, které zcela nevyhovovalo požadavkům. Písmeno „a“ se mu moc zužovalo, prvek nebyl zachycen přesněji. V zásadě tomuto nácviku nelze nic jiného vytknout, přepis písma byl zdařilý.

Ukázka č. 8 již pojednává o nácvičku celých slov. Za pomoci diktátu je zde napsaná věta a níže přepis obrázků na celá slova. Toto cvičení vyžaduje již znalost převážně větší ny písmen a také představivost u dětí. Jde o vybavení si konkrétního písmena a jeho tvaru. Žák správně pojmenoval všechny obrázky a dokázal s velkou přesností oddělit každé slovo – správně dodržuje mezery mezi slovy. Tvarově jsou písmena správně, žádná výrazná odchylka se zde nevyskytuje.

Míla pálí seno. / Diktát vět s mírným sklonem doleva 11.1.2011' J.

* velké M píšeme pouze na začátku věty a u jmén!

pila. pila pila pila Ukázka přepisu slov - pojmenování obrázku

pálí pálí pálí pálí

jelen jelen jelen jelen

víno víno víno víno *

Ukázka č. 8

Nácvik písmene „t“ je v ukázce č. 9. Dívka zde správně dodržuje velikost, tvar a také mezery mezi jednotlivými písmeny. Ke správnému dodržování mezer také používá hvězdičky či podle poznámky paní učitelky přikládá prst. Jediná výtka, která však při výsledné čitelnosti není tak významná, je zužování písmen m, o, e, a.

ta*ta*ta*ta*ta*

te te te te te
Zde si můžeme všimnout zužování písmen e, o, a

tó té tá tů

tó té tá tů

ta ta*ta* té té té
vlastní oprava

te te*te* to to to

tu tu*tu tá tá tá

to Dívka správně zvládá mezery mezi slovy použitím * či prstíku, výsledek je úhledný, t tvarově správné.

Ukázka č. 9

Na ukázce č. 10 je rukopis žákyně píšící levou rukou. Procvičujte zde písmeno „z“ a je na první pohled zřejmé, že ne všechna písmena má tvarově zvládnutá. Z ukázky je patrná nezvladatelnost rovných a přesných linií. Žákyně nedokázala v začátku s přesností a trpělivostí spojit tečky, ze kterých po spojení za pomoci jednoho tahu vzniklo písmeno „z“. Písmeno „z“ se tak stává z hlediska jeho proporcí a rovných přímých tahů písmenem obtížným a méně zvladatelným.

L = levák

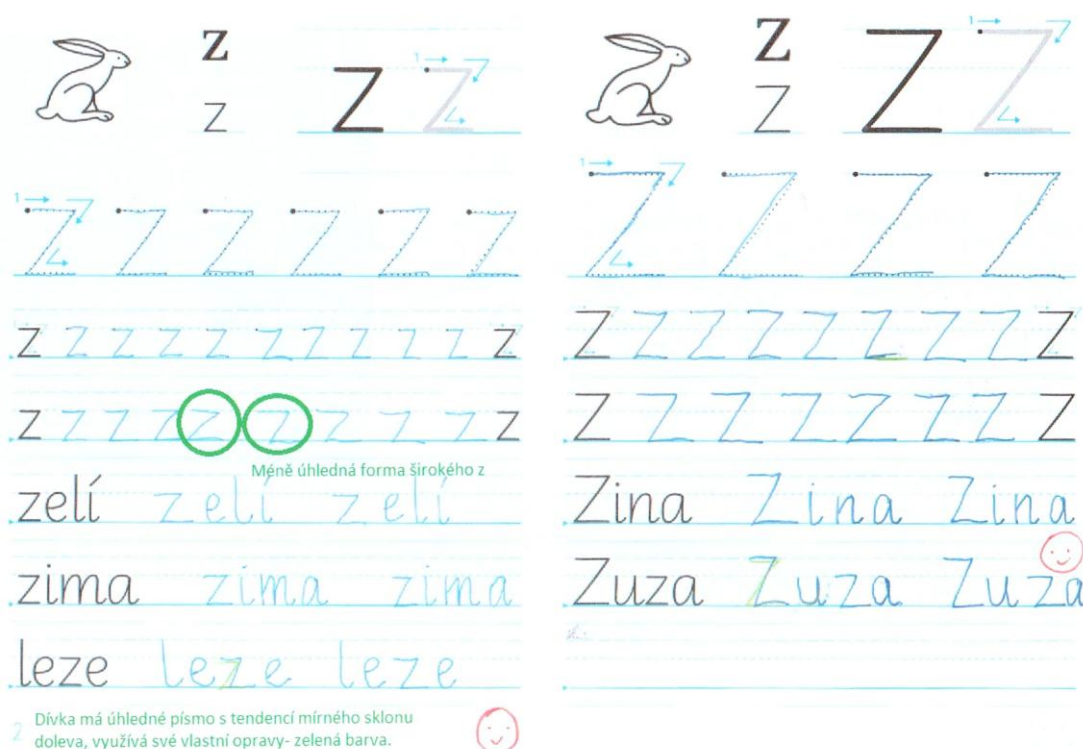
Ukázka dobře zvládnuté 1 řádky. Žákyně druhý řádek již odbyla, zeleně si děti opravují nesprávná písmena

Široké rozjeté Z, žákyně si neopravila sama, pak nastupuje moje oprava

Volný řádek - pojmenuj obrázek

Ukázka č. 10

Pro porovnání s předchozí ukázkou č. 10 je uvedena ukázka č. 11 – žákyně píšící pravou rukou a cvičící také písmeno „z“. Paní učitelka v písance méně úhledná písmena, která jsou příliš široká. Na první pohled jsou písmena úhlednější, ale ne zcela správně proporčně napsaná. Dochází zde k opakovanému prodlužování prvního tahu písmene a přesahu přes základní linku. Žákyně, podle srovnání s ostatními napsanými písmeny, má také problémy se psaním písmene „z“. Opět se zde potvrzuje obtížnost psaní rovných přímých linií.



Ukázka č. 11

Na základě výše uvedených praktických ukázek písma Comenia Script, které se učí žáci na vybrané základní škole, vyplývají tyto závěry:

- písmo je vždy čitelné,
- žáci dodržují, při menších odchylkách, předepsané tvary písmen,
- díky nenapojování písmen na sebe dochází častěji k větším mezerám mezi jednotlivými tvary,
- žáci dodržují mezery mezi jednotlivými slovy,
- slabší žáci nové psací písmo Comenia Script zvládají výrazně lépe než klasické písmo.

10. VÝUKA PÍSMO COMENIA SCRIPT

Cílem kapitoly je se seznámit s praktickou výukou písma Comenia Script na vybrané základní škole, s prostředím a třídou, kde a jakým způsobem se nové písmo Comenia Script, v rámci vlastního pilotního ověřování, vyučuje. Dalším cílem je zjistit, jak se píše žákům druhého ročníku na základní škole novým typem písma.

Základní údaje

Ke sběru dat jsem použila metodu pozorování a rozhovoru. Vybrala jsem Základní školu Český Krumlov, která se zúčastňuje pilotního ověřování nového školního písma Comenia Script od školního roku 2010/2011 do konce června 2012. Dne 21. 3. 2012 jsem navštívila druhý ročník tamější základní školy. Po domluvě, s třídní paní učitelkou 2. A - Mgr. Lenkou Korčákovou, jsem byla přítomna ve vyučovací hodině čtení a psaní.

Po dané hodině jsem měla k dispozici nachystané všechny materiály týkající se psaní nového písma Comenia Script, včetně sešitů a písanek žáků a metodické příručky pro učitele (Lencová, 2008).

Analýza pozorování a rozhovoru

Třídu 2. A navštěvuje celkem 20 žáků, z toho 14 jich píše novým písmem a 6 píše stávajícím klasickým psacím písmem.

Po celou dobu psaní žáků do písanek, cca 20 minut, jsem zaznamenala plnou soustředěnost na vlastní práci pozorovaných. Každé napsané písmeno do písanky bylo čitelné a úhledné.

O přestávce jsem se bavila se žáky, kteří píší klasickým psacím písmem, že se jim líbí nové písmo a chtěli by jím také psát. Paní učitelka se také zmiňuje o tom, že její žáci znají a dokonce i přečtou některá slova napsaná klasickým psacím písmem. Žáci mi tuto informaci osobně potvrdili.

Paní učitelka Mgr. Lenka Korčáková mi poskytla následující strukturovaný rozhovor, který vypracovávala na základě vlastního pilotního ověřování písma Comenia Script.

Strukturovaný rozhovor paní učitelky Mgr. Lenky Korčákové:

- Doba pedagogické praxe: *17 let*
- Vyučovala jste již v 1. třídě? Jestliže ano, kolikrát? *6krát*
- Kolik žáků vyučujete metodou Comenia Script? *14 žáků*
- Vyskytuje se ve Vaší třídě dítě s nějakou poruchou? Jestliže ano, s jakou a jak zvládá metodu Comenia Script? *Ano, ale píše klíčkovým písmem. Myslím si, že Comenia Script by zvládal daleko lépe, rodiče si však přáli, aby žák psal klíčkovým vázaným písmem.*
- Co Vám, jako pedagogovi, přinesla výuka písma Comenia Script (dále CS)? *Velké srovnání, 14 dětí píše CS a 6 klíčkově.*
- Pokračovala byste v dalších letech ve výuce psaní písmem Comenia Script? *Určitě ano.*
- Jaká pozitiva vidíte ve výuce písma Comenia Script? *Rozhodně podoba s tiskovou formou písmen a pak kontrola diakritických znamének hned po napsání tvaru písmene.*
- Jaká negativa vidíte ve výuce písma Comenia Script? *Někdy si děti zaměňují malá a velká písmena.*
- Způsobuje, dle Vašich dosavadních zkušeností, Comenia Script svou nejednotážností písma dětem nějaké problémy? *Ne.*
- Jak děti zvládají rozpoznávat hranice slov při psaní písmem Comenia Script? *Myslím si, že dobře.*
- Myslíte si, že by měla být výuka písma Comenia Script zařazena jako alternativa do výuky prvopočátečního psaní? *Ano.*
- Zaznamenala jste u dětí, které začaly psát písmem Comenia Script, lepší výsledky, než u dětí, které se učí psát klasickou formou psacího písma? *Ano.*

Dále mi byly poskytnuty výsledky dotazníků, které paní učitelka Mgr. Lenka Korčáková zadávala rodičům dětí píšící písmem Comenia Script, ze dne 3. 11. 2010 a 21. 1. 2011.

Z prvního dotazníku ze dne 3. 11. 2010 zaznamenávám nejdůležitější údaj, a to odpověď na otázku: Zdá se Vám písmo lehčí nebo obtížnější než to, co jste se učili Vy? 13 rodičů odpovědělo, že se jim zdá lehčí a pouze jeden rodič odpověděl, že je zatím stejně obtížné.

Druhý dotazník ze dne 21. 1. 2011 je již podrobnější z hlediska zpětné vazby od rodičů a jejich dětí na nové písmo. Týká se postřehů a problémů, se kterými se rodič a dítě potýká.

Otázky a odpovědi vyskytující se v daném dotazníku pro rodiče žáků druhého ročníku byly:

- Mému dítěti se písmo *líbí a daří*, doplnilo 9 rodičů.
daří, doplnil jeden rodič.
líbí, doplnil jeden rodič.
už se daří lépe, doplnil jeden rodič.
daří, ale nelíbí, doplnili dva rodiče.
- Problém mu dělají písmena *žádná*, doplnilo 8 rodičů.
písmeno p, doplnili 4 rodiče.
písmeno a, s doplnili *každé písmeno* dva rodiče.
písmeno e, j, k, doplnil *každé písmeno* jeden rodič.
- Psaní je úhledné tvarově správné, souhlasilo 7 rodičů.
čitelné, souhlasilo 10 rodičů.
- Vlastní postřehy rodičů:
„Písmo se líbí nám i K., myslíme si, že čte dobře a ráda i díky CS. Písmo je jednoduché. Někdy se jí daří psát úhledně – jindy zase ne.“
„Toto písmo je pro děti jednoduché a hlavně zábavné.“
„Písmo je pro Š. jednodušší, je rád, že s ním píše.“
„Oceňuji propojenost písma a čtení.“
„Pro podobnost s tiskacím písmem je pro děti určitě písmo lépe zapamatovatelné. Díky tomu, že písmena nejsou spojená, na mne působí občas neúhledně.“

Ke svému výzkumu jsem od paní učitelky Mgr. Lenky Korčákové obdržela její zprávu, ve které shrnuje půlroční psaní písmem Comenia Script ve své třídě z roku 2011.

Zmiňuje se zde o počátcích vyvozování písma a samotných pokrocích žáků. Cituji: *„U 2-3 velmi motoricky slabých dětí byl vidět veliký pokrok v psaní, písmo CS jim určitě usnadnilo vstup do školy (u dvou z nich se rýsují specifické poruchy učení, špatné zrakové rozlišování).“* Dále konstatuje, že písmo je úhledné. Paní učitelka díky dětem, které píší psacím písmem, může navzájem srovnávat a vyvozovat tak klady a zápory daných písem.

Ve zprávě popisuje pololetní diktát vět, který všichni žáci psali společně. Výsledek u skupiny šesti dětí píšící klasickým psacím písmem je následující: „*V lednovém diktátu vět děti chybovaly daleko více než děti píšící CS, jen jedna dívka napsala diktát bezchybně.*“ V závěru shrnutí paní učitelka popisuje u jednoho ze svých žáků, který píše klasickým písmem, nastalý problém, který by se dal novým typem písma odstranit. „*U jednoho z hochů je viditelné, že by mu rozhodně pomohlo psát písmem CS, neboť je pro něj velice obtížné zapamatovat si podobu tvarů klíčového písma, trápí se při psaní. Rodiče však trvají na psaní klíčovým písmem.*“

Z celkového pohledu na zprávu paní učitelky Mgr. Lenky Korčákové vyplývá, že je se svojí třídou spokojena a daří se jí i dětem ve výuce psaní.

V rozhovoru jsem se dále zajímala také o finanční stránku daných pomůcek pro děti píšící písmem Comenia Script. Paní učitelka mi sdělila, že v rámci pilotního ověřování mají děti všechny pomůcky zaplacené – písanky, cvičné sešity. Aby paní Mgr. Lenka Korčáková mohla vytvářet pro své žáky pracovní listy, bylo nutné, aby škola zakoupila font do počítačových programů. Pokud tedy procvičují děti společně psaní ve větší míře, paní učitelka jim vytváří pracovní psací listy doplněné samozřejmě danými linkami a také obrázky. K výuce Comenia Script také využívají ve třídě interaktivní tabuli spolu se zábavným počítačovým programem, který jim pomohl vytvořit počítačový odborník. Paní učitelka navštěvuje také pravidelné školení, na kterém rozebírají své postřehy a názory z výuky nového písma Comenia Script.

Nejdůležitější otázkou nadále zůstává to, že ještě zcela není jisté, jak bude probíhat výuka v dalších ročnících této ověřovací třídy. Hlavně se to týká finančního zajištění, protože písanky a sešity, které žáci obdrželi zdarma, se pohybují v řádech sto korun českých, a tudíž by to znamenalo velkou zátěž pro rodiče i školu. Jedinou jistotou tak zůstává, že se děti určitě nebudou muset přeučovat psát a budou pokračovat již v nově naučeném písmu Comenia Script.

Shrnutí

Klima ve třídě 2. A na mě působilo velmi pozitivně. Žáci byli přátelští a ochotně se podělili o své dojmy a zážitky ze psaní. Se svojí třídní paní učitelkou snaživě spolupracovali a vzájemně se povzbuzovali. Podle zjištěných údajů lze tedy konstatovat, že psaní nového typu písma se jim dařilo a se svým výsledkem byli spokojeni. Žáci, kteří píšou psacím písmem, se o nové písmo také zajímají, a chtěli by se jím učit psát.

Pokud se podívám na všechny odpovědi rodičů, můžu tedy říci, že s novým typem písma Comenia Script jsou spokojeni, líbí se jim a jsou rádi, že se jejich dítě tímto písmem učí psát. Je nutné podotknout, že paní učitelka je s tímto písmem také spokojena a ráda by je vyučovala i nadále.

ZÁVĚR

Výuka prvopočátečního psaní je často diskutovanou záležitostí v našich školách. Ve většině případů se setkáváme s výukou psaní pomocí klasické metody psaní. Tato metoda je pro žáky náročná z hlediska systému práce a dosažení kvalitního výsledku pomocí „pokusu a omylu“. Oproti tomu alternativní metoda psaní, která vznikla podle doc. Ph.Dr. Jany Šemberové, CSc. a opírá se o „teorii formování rozumových operací“ koncipované J. P. Galperinem, rozvíjí individuálně žákovu osobnost.

Alternativní metoda využívá úplné pomocné liniatury a tzv. orientačních bodů, díky nimž žák snadněji proniká do nácviku písmene a dostávají se tak kvalitní výsledky.

V praktické části diplomové práce jsou srovnávány ukázky nácviku stejných písmen pomocí klasické a alternativní metody. Z analýzy výsledků vyplývá, že vybraným žákům se více dařilo psát pomocí alternativní metody a bylo zde zaznamenáno i méně chyb. U nácviku pomocí klasické metody byly vidět časté nepřesnosti – přetah přes základní linku, nedodržení velikosti písma, špatný sklon písma. Při samotném hodnocení žáků byla vidět i různá motivace od učitele. Je tedy zřejmé, že také hodně záleží na učiteli, který řídí danou výuku psaní. Důležitou součástí učení psaní je opakování a motivace taková, aby žákům působila radost z vlastního výkonu.

Pro výuku počátečního psaní je podstatná znalost metodiky psaní. Cílem diplomové práce bylo tedy seznámit se současnými metodami psaní a vzájemně je porovnat a zdůraznit jejich důležité složky.

Další diskutovanou záležitostí je nově vytvořené písmo Comenia Script, které se od školního roku 2010/2011 ověřuje na vybraných pilotních základních školách v České republice.

V teoretické části se diplomová práce zabývá stručnou historií písma, historickými metodami psaní, popisem a srovnáním současných metod psaní až po nové písmo Comenia Script. Součástí teorie je také čtvrtá kapitola, která se zabývá hygienickými a pracovními návyky, které jsou nedílnou součástí při výuce psaní na prvním stupni základní školy.

Výzkumná část diplomové práce se zabývá dotazníkovým šetřením, které zjišťovalo u respondentů (učitelů a rodičů žáků mateřských a základních škol) názory a postřehy na nové písmo Comenia Script.

V konečném porovnání s praktickou částí, která seznamuje s přímou výukou písma Comenia Script a názory rodičů, kterých se výuka jejich dětí bezprostředně týká, vychází pozitivní ohlasy na toto písmo. Žáci píšou písmo Comenia Script čitelně, úhledně a tvarově

správně. Samotná výuka psaní se opírá o praktický manuál, který spolu s kvalitními didaktickými pomůckami, vytvořila Radana Lencová (2008). Do budoucna je velmi pravděpodobné, že se nové písmo Comenia Script bude vyučovat jako alternativa na základních školách v České republice. Záleží ovšem na ředitelích škol a dále i na učitelích, jestli budou ochotni se nové písmo sami naučit a vyučovat jej. Negativní ohlasy na nové písmo se týkají argumentů, že děti nebudou znát klasické psací písmo, nedokážou pak přečíst psací písmo po svých rodičích a prarodičích. Dnešní doba je ovšem doba „rychlého pokroku“ a vyžaduje i přizpůsobení metody nácvičku psaní. Většina učitelů bohužel dává přednost klasické metodě ve psaní, mnohdy ani neznají alternativní metodiku a už vůbec neradi by se učili úplně nové písmo. Je třeba tedy se stále zajímat o vývoj metod ve psaní a hledat stále nové způsoby, jak efektivně a spolehlivě naučit děti psát.

LITERATURA

- BLAHOUS, V.: *Methodika krasopisu*. Praha: 1891.
- BLATNÝ, Z.; FABIÁNKOVÁ, B.: *Prvopočáteční čtení a psaní*. Brno: UJEP, 1981. 102 s.
- ČAPKA, F.; SANTLEROVÁ, K.: *Stručný vývoj písma*. Brno: Učebnice a knihy, 1994. 50 s.
ISBN 80-210-0917-9
- ČAPKA, F.; SANTLEROVÁ, K.: *Z dějin vývoje písma*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. 95 s. ISBN 80-210-1792-9.
- DOLEŽALOVÁ, J.: *Prvopočáteční psaní*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1996. 126 s.
ISBN 80-7041-601-7
- FABIÁNKOVÁ, B.; HAVEL, J.; NOVOTNÁ, M.: *Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy*. Brno: Paido, 1999. 81 s. ISBN 80-85931-64-8
- HŘEBEJKOVÁ, J. a kol.: *Metodická příručka k vyučování českému jazyku a literatuře v 1. ročníku ZŠ*. Praha: SPN, 1985. 160 s. ISBN 80-04-25019-X
- JEAN, G.: *Písmo, paměť lidstva*. Bratislava: Slovart, 1994. 224 s. ISBN 80-7145-115-0
- KÉKI, B.: *5000 let písma*. Praha: Mladá fronta, 1984. 152 s.
- KOHOUTEK, H.: *Pohled do historie vyučování čtení, psaní a počítání v počátečním stadiu*. Olomouc: Universita Palackého, 1968. 63 s.
- KOŘÍNEK, M.; KŘIVÁNEK, Z. a kol.: *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: SPN, 1989. 187 s. ISBN 80-7066-052-X
- KŘIVÁNEK, Z.; WILDOVÁ, R.: *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. 141 s. ISBN 80-86039-55-2
- KUTÁLKOVÁ, D.: *První třídou bez problémů: jak si usnadnit výuku čtení, psaní a počítání*. Praha: Makropulos, 2000. 159 s. ISBN 80-86003-36-1
- LIPNICKÁ, M.: *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní: preventivní program, který napomáhá předcházet vzniku dysgrafie*. Praha: Portál, 2007. 62 s. ISBN 978-7367-244-7
- LENCOVÁ, R.: *Comenia Script: praktický manuál*. Praha: Svět, 2008. 60 s.
ISBN 978-80-902986-9-9
- MIKULENKOVÁ, H.: *Český jazyk a literatura v 1. ročníku: příručka pro učitele*. Olomouc: Prodos, 1994. 63 s. ISBN 80-85806-04-5
- MRÁZOVÁ, E.: *Kapitoly z didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Ústí nad Labem: UJEP, 2000. 48 s. ISBN 80-7044-338-3
- MUZIKA, F.: *Krásné písmo ve vývoji latinky I*. Praha: Paseka, 2005. 657 s.
ISBN 80-7185-738-6

- MUZIKA, F.: *Krásné písmo ve vývoji latinky II*. Praha: Paseka, 2005. 656 s.
ISBN 80-7185-739-4
- PELIKÁN, J.: *Komu patří Bible?: dějiny Písma v proměnách staletí*. Praha: Volvox Globator, 2009. 269 s. ISBN 978-80-7207-712-0
- PENC, V.: *Metodika psaní*. Praha: SPN, 1961. 91 s.
- PENC, V.: *Metodický průvodce k vyučování psaní v 2. a 3. ročníku základní školy*. Praha: SPN, 1978. 37 s.
- SANTLEROVÁ, K.: 100 didaktických her ve výuce čtení a psaní. Brno: Učebnice a knihy Mgr. Jitka Spiesová, 1993. 48 s.
- SANTLEROVÁ, K.: *Metody ve výuce čtení a psaní*. Brno: Paido, 1995. 56 s.
ISBN 80-85931-05-2
- ŠEMBEROVÁ, J.: *K optimalizaci počátečního vyučování psaní v 1. ročníku*. Časopis Komenský, roč. 109, září 1984, č. 1, s. 40 – 43.
- ŠEMBEROVÁ, J.: *Utváření grafické složky psaní v počátečním vyučování*. Časopis Komenský, roč. 114, duben 1990, č. 8, s. 460 – 462.
- ŠIMKOVÁ, I.: *Výuka prvopočátečního psaní*. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2012. 140 s. ISBN 978-80-87510-11-7
- ŠUPŠÁKOVÁ, B.: *Detské písmo*. Bratislava: Bradlo, 1991. 105 s. ISBN 80-7127-045-8
- ŠUPŠÁKOVÁ, B.: *Didaktika písania*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1992. 148 s.
- ŠUPŠÁKOVÁ, B.: *Písané písmo v teórii a praxi*. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 1996. 158 s.
- TYMICOVÁ, H.: *Nauč mě číst a psát*. Praha: SPN, 1985. 144 s.
- TYMICOVÁ, H.: *Nauč mě správně psát*. Praha: Práce, 1996. 62 s. ISBN 80-208-0330-0
- WAGNEROVÁ, J.: *Didaktika psaní*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1994. 114 s.
ISBN 80-7043-134-2
- WILDOVÁ, R.: *Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: UK, 2002. 108 s. ISBN 80-7290-103-6

Internetové zdroje

[Http://www.msmt.cz](http://www.msmt.cz) [online]. [cit. 2012-2-15] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/informace-msmt-k-novemu-psaci-mu-pismu-comenia-script>

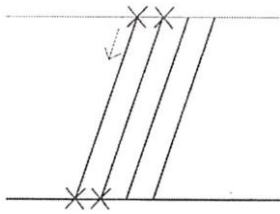
[Http://www.msmt.cz](http://www.msmt.cz) [online]. [cit. 2012-3-20] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/comenia-script-pozitivni-motivace-pro-psani?highlightWords=comenia+script>

[Http: //www.lencova.eu](http://www.lencova.eu) [online]. [cit. 2012-3-20] Radana Lencová. Dostupné z WWW: http://lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo

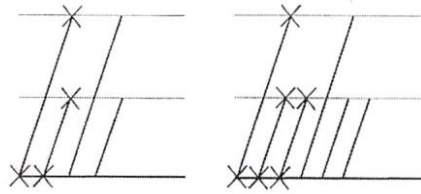
[Http: //www.lencova.eu](http://www.lencova.eu) [online]. [cit. 2012-3-20] Radana Lencová. Dostupné z WWW: http://lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo/comenia_script_pismo_text

SEZNAM PŘÍLOH

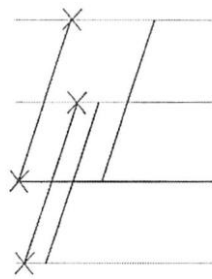
- Příloha 1 - Psací prvky písmen s orientačními body (alternativní metoda)
- Příloha 2 - Comenia Script, velká abeceda
- Příloha 3 - Comenia Script, malá abeceda a číslice
- Příloha 4 - Comenia Script, napojování
- Příloha 5 - Comenia Script, kaligrafická forma
- Příloha 6 - Vzdálenost židle od lavice
- Příloha 7 - Správné držení tužky a pera
- Příloha 8 - Nesprávné držení psacího náčiní
- Příloha 9 - Sklon písma
- Příloha 10 - Poloha sešitu při psaní u praváka a leváka
- Příloha 11 - Dotazník pro učitele
- Příloha 12 - Dotazník pro rodiče
- Příloha 13 - Příloha k dotazníkům
- Příloha 14 - Abeceda písma Comenia Script a klasického psacího písma



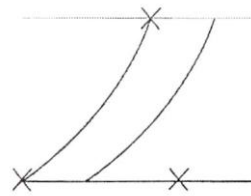
Šikmá čára shora dolů



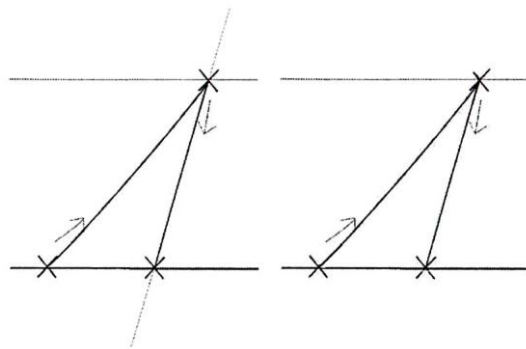
Různě vysoké čáry shora dolů



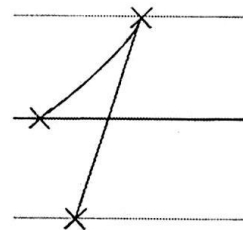
Šikmé čáry přes linku



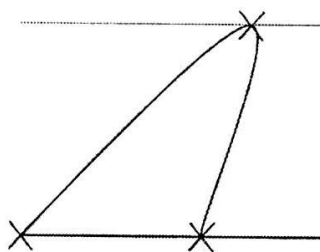
Šikmá čára zdola nahoru



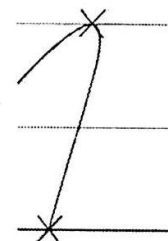
*Šikmá čára zdola nahoru a shora dolů
s ostrým obratem*



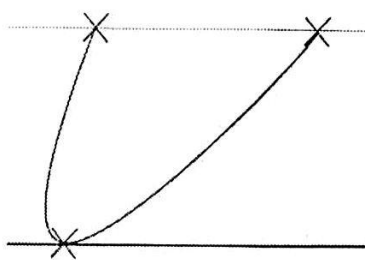
*Šikmá čára zdola nahoru
a shora dolů přes linku*



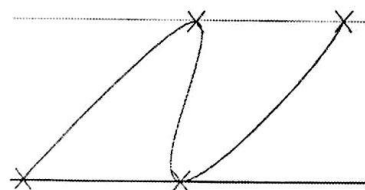
Horní zátrh



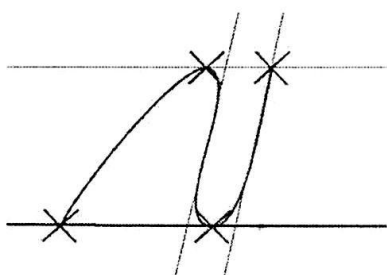
Horní zátrh nad linkou



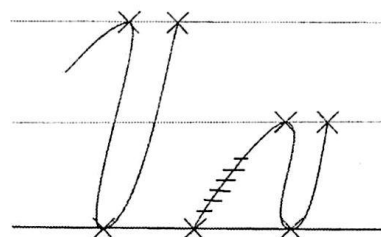
Dolní zátrh



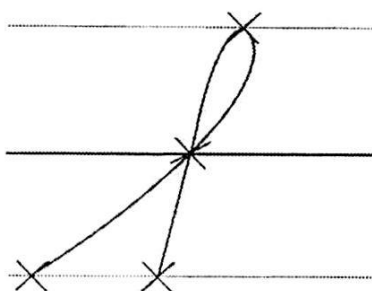
Složený zátrh s protažením



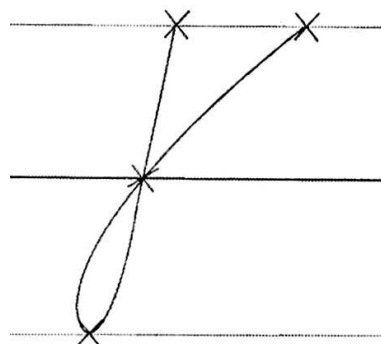
Složený zátrh se zúžením



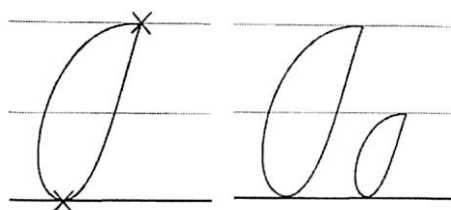
Složený zátrh se začátkem nad linkou



Horní klička



Dolní klička



Kapička na drátě



a b c d e f

f g h i j k k

l m n o p q

r s t u v w

x y y z

1 2 3 3 4 4

5 6 7 8 9 0

aa ac ae ag

ad aq ao at

ea ec ed eg

ei em en eq

et ene eat

fa fo fi fl fr

fu fy fa fi fl

fo fr fu fy

ha he ho ht

ka ko ma mt

me md mo

na nd ng ne

no nt oi oe

ot ou ov ow

oy ta to ua

ue ud ug uo

uq ut ve vi

vet we wi

Alois, Božena, Cecílie

Dan, Eva, Filip, Gábi,

Hugo, Iva, Jan, Káťa,

Lenka, Mirek, Nikola,

Ota, Petr, Quido, René,

Soňa, Tomáš, Ulrych,

Viktor, Wabi, Xaver,

Yveta, Zbyněk, Zora,

Olina, Standa, Beáta.



a b c d e f

f g h i j k k

l m n o p q

r s t u v w

x y y z

1 2 3 3 4 4

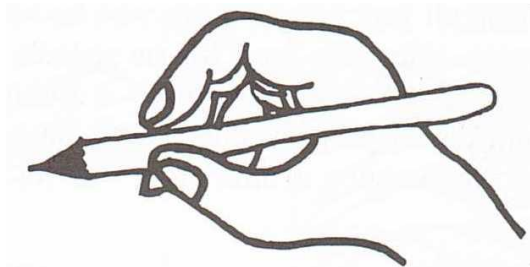
5 6 7 8 9 0



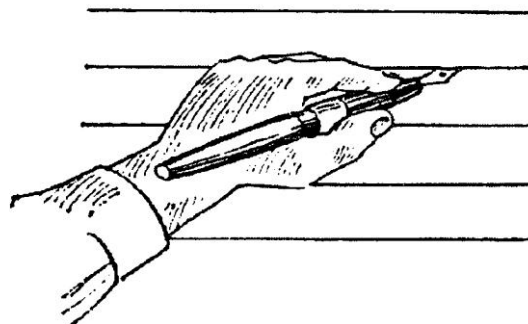
Distance nulová

Distance záporná

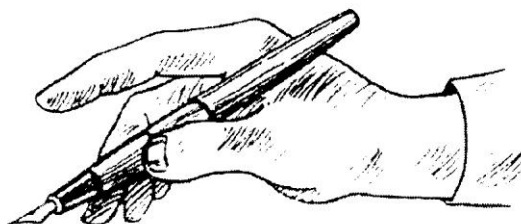
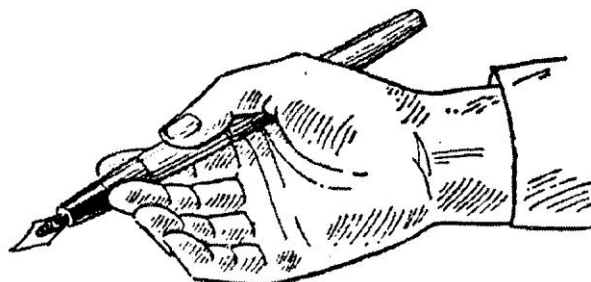
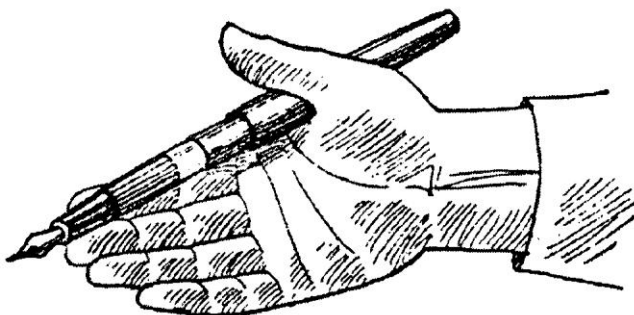
Distance kladná



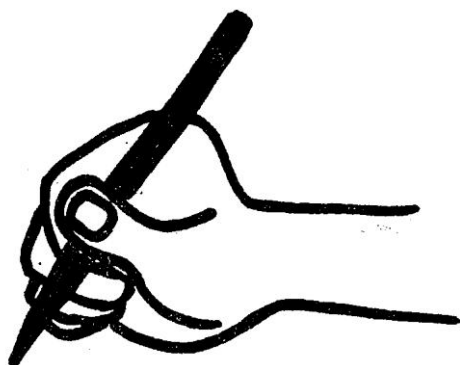
Správné držení tužky u praváka



Správné držení pera u leváka



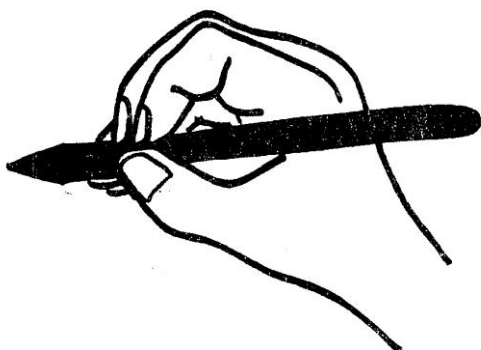
Nácvik držení pera



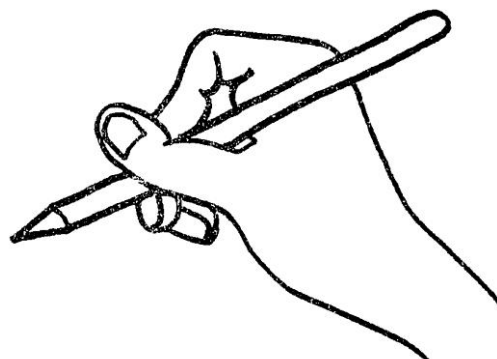
Pěstičkový úchop



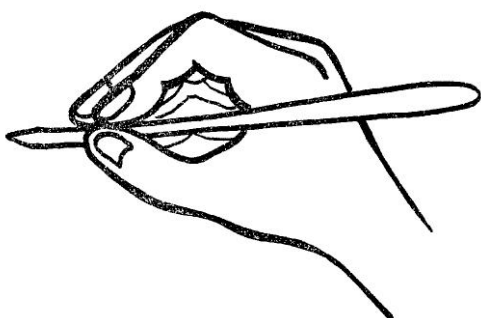
Smyčcový úchop



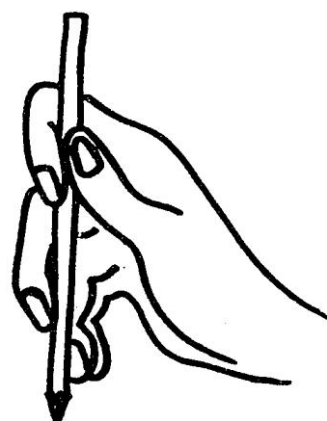
Hrstičkový úchop



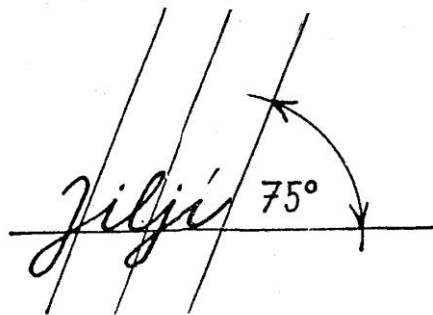
Špetkový úchop s palcem přesahující přes ukazováček



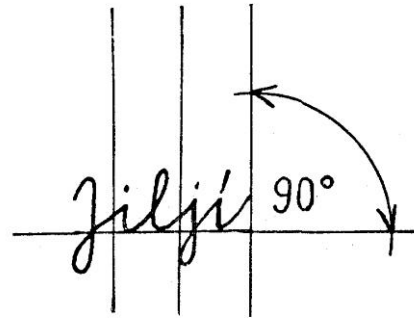
Protažená hrstička



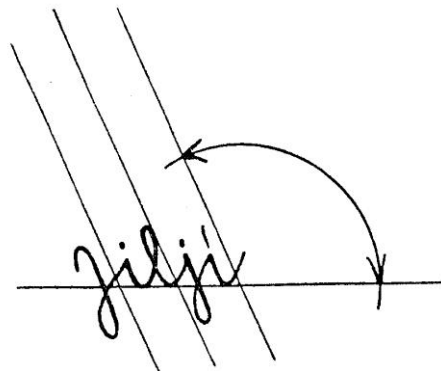
Vařečkový úchop



Normální, úhel 75°



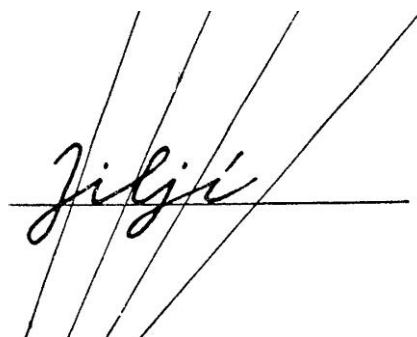
Stojaté písmo, úhel 90°



Písmo zvrácené,
úhel větší než 90°



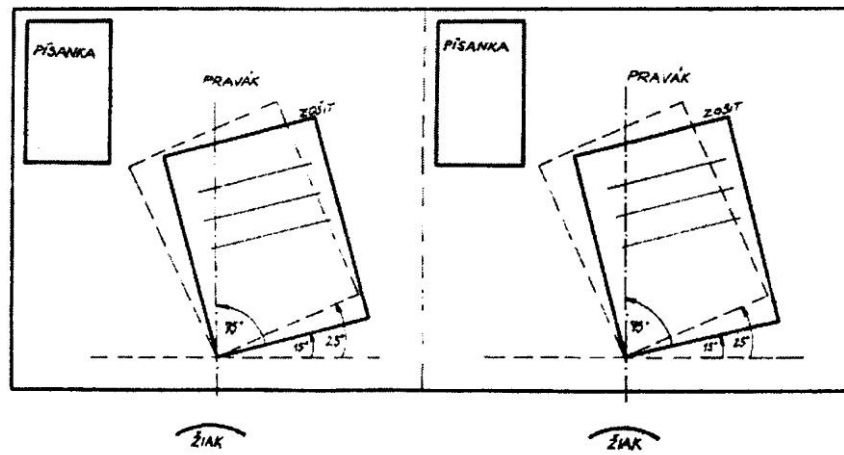
Písmo ležaté,
úhel menší než 60°



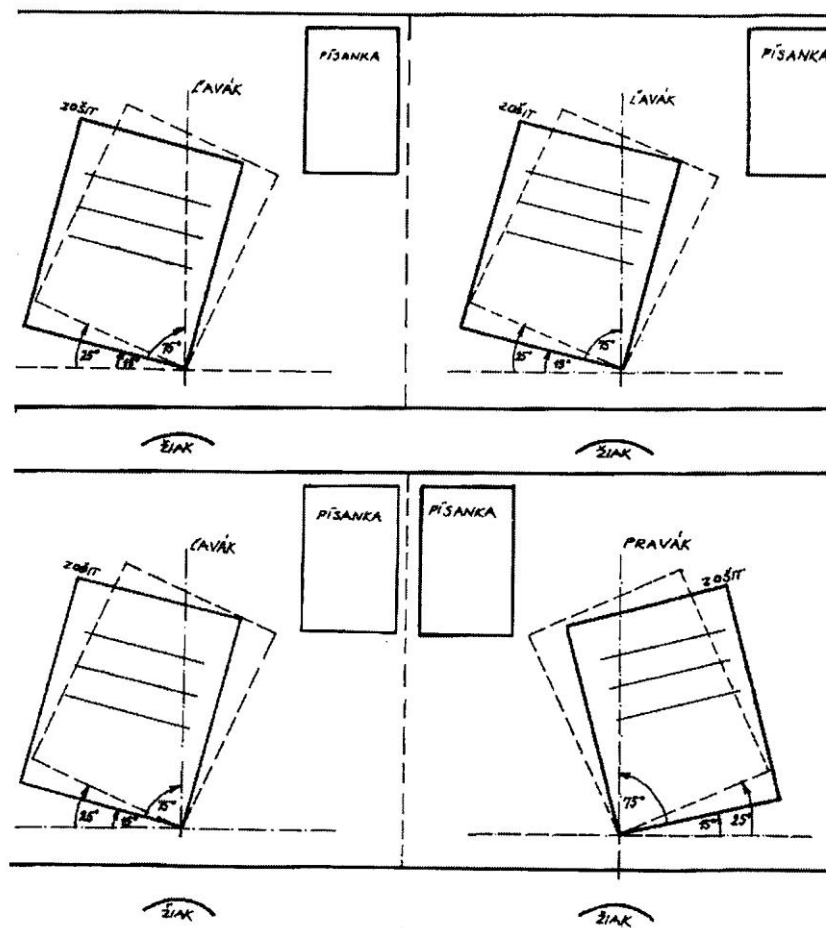
Písmo vějířovité



Písmo rozvrácené



Poloha písanky při psaní u praváka



Poloha písanky u leváka

Dotazník pro učitele ZŠ a MŠ Štěpánov nad Svratkou

1. Znáte nové školské písmo Comenia Script?

Slyšela jsem o tomto novém písmu.

2. Přidal(a) byste se, jako učitel, k pokusnému ověřování nového písma Comenia Script?

Myslím, že bych se přidala.

3. Podívejte se na přiloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.

Je to pěkné písmo, zdá se jednodušší, i sklon písma. Protože hodně píš, mám pocit, že by mě samotnou bavilo; že psací písmo je plynulejší. Ale zdání bláma.

4. Líbí se Vám písmo Comenia Script?

Ano, líbí.

5. Co negativního byste shledal(a) na novém písmu Comenia Script?

Chybí mi nárazosť, plynulosť. Možná je to na zvyku.

6. Souhlasíte s tím, aby se nové písmo Comenia Script, vyučovalo jako alternativa na základních školách v ČR?

Myslím, že někomu může více vyhovovat, proto souhlasím.

7. Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací)

Psací.

8. Napište větu: Pracuji na základní škole ve Štěpánově nad Svratkou.

Pracuji na základní škole ve Štěpánově nad Svratkou.

9. Pokud se chcete vyjádřit dále k novému písmu Comenia Script, napište své připomínky níže:

—

Dotazník pro učitele ZŠ a MŠ Bvstřice nad Pernštejnem

1. Znáte nové školské písmo Comenia Script?

Ano znám.

2. Přidal(a) byste se, jako učitel, k pokusnému ověřování nového písma Comenia Script?

Ano

3. Podívejte se na přiloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.

*Písmo působí velmi uhlavně. Vypadá jako pikaré
tiskací písmo. Naučala mě i kaligrafická forma.*

4. Líbí se Vám písmo Comenia Script?

Ano velmi.

5. Co negativního byste shledal(a) na novém písmu Comenia Script?

Má za cíl vytláčit klasičnou latinku.

6. Souhlasíte s tím, aby se nové písmo Comenia Script, vyučovalo jako alternativa na základních školách v ČR?

*Ne souhlasím. Přikláním se ke klasičkému
písmu.*

7. Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací)

Bravo.

8. Napište větu: Pracuji na základní škole ve Štěpánově nad Svratkou.

Pracuji na základní škole ve Štěpánově nad Svratkou.

9. Pokud se chcete vyjádřit dále k novému písmu Comenia Script, napište své připomínky níže:

Dotazník pro rodiče žáků ZŠ a MŠ Bystřice nad Pernštejnem

Moje dítě chodí do MŠ/..... třídy ZŠ.

1. Znáte nové školské písmo Comenia Script?

Ne

2. Líbí se Vám / nelíbí se Vám?

✓
Ano

3. Podívejte se na přiloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.

Ano líbí se nám, zdá se praktické pro běžné využití, ale komplikované jsou tzv. napojovací tehy!

4. Chtěli byste, aby se Vaše dítě učilo tímto písmem ve škole psát?

Asi ano, ale bylo by fajn, aby ovládalo i klasické (psací, tiskací) písmo.

5. Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací)

Psací i tiskací (Pořávkování písmeno je tiskacím, podpis např. psacím)

6. Napište větu: Moje dítě chodí na základní školu (do mateřské školy) ve Štěpánově nad Svratkou.

Moje dítě chodí do mateřské školy ve Štěpánově nad Svratkou.

X
nebo ~~Moje dítě chodí do mateřské školy ve Štěpánově nad Svratkou.~~

Dotazník pro rodiče žáků ZŠ a MŠ Štěpánov nad Svratkou

Moje dítě chodí do MŠ/ třídy ZŠ.

1. Znáte nové školské písmo Comenia Script?

ne

2. Líbí se Vám / nelíbí se Vám?

3. Podívejte se na přiloženou ukázkou písma Comenia Script a napište svůj dojem z tohoto písma.

Líbí se mi, neradi mi, ale nevidím důvod nahrazovat tímto písmem psací písmo.

4. Chtěli byste, aby se Vaše dítě učilo tímto písmem ve škole psát?

ne

5. Jaký typ písma používáte ve svém praktickém životě? (Psací, tiskací)

psací

6. Napište větu: Moje dítě chodí na základní školu (do mateřské školy) ve Štěpánově nad Svratkou.

Moje dítě chodí na základní školu ve Štěpánově nad Svratkou



Alois, Božena, Cecílie
 Dan, Eva, Filip, Gábi,
 Hugo, Iva, Jan, Káťa,
 Lenka, Mirek, Nikola,
 Ota, Petr, Quido, René,
 Soňa, Tomáš, Ulrych,
 Viktor, Wabi, Xaver,
 Yveta, Zbyněk, Zora,
 Olina, Standa, Beáta.

Comenia Script B

ahoj mamí bez napojovacích tahů

Eliška Katka Hynek Gusta
 Michal jede domů.
 Šárka má šaty.

Comenia Script universal

ahoj mamí napojovací tahy

Eliška Katka Hynek Gusta
 Michal jede domů.
 Šárka má šaty.

Volně psané písmo se sklonem:

Eliška Katka Hynek Gusta
Michal jede domů.
Šárka má šaty.

Comenia Script A

ahoj mamí serify napojovací tahy

Eliška Katka Hynek Gusta
 Michal jede domů.
 Šárka má šaty.

Comenia Script kaligrafická forma

ahoj mamí serify napojovací tahy

Eliška Katka Hynek Gusta
Michal jede domů.
Šárka má šaty.

Aa *Aa* 

Kk *Kk* 

Ťť *Ťť*

Bb *Bb* 

Ll *Ll* 

Uu *Uu* 

Cc *Cc* 

Mm *Mm* 

Vv *Vv* 

Čč *Čč* 

Nn *Nn* 

Ww *Ww*

Dd *Dd* 


Oo *Oo* 

Xx *Xx*

Ee *Ee* 

Pp *Pp* 

Yy *Yy*


Ff *Ff* 

Qq *Qq*


Zz *Zz* 

Gg *Gg*

Rr *Rr* 

Žž *Žž* 


Hh *Hh* 

Řř *Řř* 

Chch *Chch*

Ss *Ss* 

Ii *Ii* 

Šš *Šš* 

Jj *Jj* 

Tt *Tt* 